

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

студентки 2 курсу 8 м групи ФМТП
заочної форми навчання
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Цивільне право і процес»

Грищенко Тетяни Станіславівни

Науковий керівник
к.ю.н., доц.

Пальчук Петро Миколайович

Гарант освітньої програми,
д.ю.н, проф.

Примак Володимир Дмитрович

Київ-2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА ПРИВАТНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ЯК СУБ'ЄКТІВ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН	
1.1. Поняття та ознаки приватного акціонерного товариства за законодавством України.....	7
1.2. Правова природа прав акціонерів приватного акціонерного товариства та особливості їх реалізації.....	16
1.3. Нормативно-правове забезпечення створення та функціонування приватного акціонерного товариства	28
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСНУВАННЯ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	
2.1. Порядок прийняття рішення про створення приватного акціонерного товариства та його зміст.....	37
2.2. Особливості формування статутного капіталу приватного акціонерного товариства.....	44
2.3. Порядок підготовки та проведення установчих зборів та затвердження статуту приватного акціонерного товариства	53
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИВАТНИМ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ	
3.1. Особливості скликання та проведення загальних зборів приватного акціонерного товариства.....	61
3.2. Правові засади формування та повноваження наглядової ради приватного акціонерного товариства.....	73
3.3. Порядок формування та повноваження виконавчого органу приватного акціонерного товариства	88
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Приватні акціонерні товариства є однією із поширених форм ведення господарської діяльності не тільки в Україні, а і у всьому світі. Так як, акціонерні товариства є об'єднанням капіталів, майна та зусиль осіб для здійснення господарської діяльності та залученням інвестиційної діяльності інших осіб задля досягнення певної мети. Аналізуючи особливості становлення та розвитку акціонерних товариств в Україні слід звернути увагу, що інвестор при створенні акціонерних товариств надавали перевагу закритим акціонерним товариствам, а після внесення змін до законодавства більшість акціонерних товариств є приватними акціонерними товариствами. Отже, виходячи з даної позиції є актуальним визначення правового статусу приватного акціонерного товариства.

Іншим актуальним питанням є визначення правових засад заснування приватних акціонерних товариств за законодавством України. Тому, що дослідження положень щодо заснування приватного акціонерного товариства дає змогу визначити послідовність дій для заснування та коло осіб, які можуть бути засновниками товариства. Наступним питанням, якому необхідно приділити увагу є аналіз особливостей управління приватним акціонерним товариством та вивчення повноважень органів управління таким товариством.

Діяльність органів управління товариством здійснюється шляхом реалізації їх правомочностей. Успіх здійснення діяльності приватного акціонерного товариства залежить від того, наскільки законно, компетентно, сумлінно, добросовісно і злагоджено здійснюється управління в товаристві органами та посадовими особами.

Таким чином, прогалини та колізії в законодавстві, які регулюють питання, пов'язані із визначенням правового статусу приватного акціонерного товариства, правових засад його створення та особливостей управління товариством, можуть негативно вплинути на діяльність товариства в цілому.

Отже, існує необхідність у виявленні недоліків, суперечностей та прогалин у законодавстві України, задля розроблення пропозицій та рекомендацій по удосконаленню чинного законодавства, яке регулює питання створення і функціонування приватного акціонерного товариства.

Підґрунтям для подальшого дослідження проблем визначення правового статусу приватних акціонерних товариств слугують праці українських вчених-правників: В. Борисової, Т. Бровченко, О. Гарагонича, С. Грудницької, В. Долинської, Ю. Жорнокуй, Н. Костової, В. Крата, В. Лаптева, В. Лебідь, І. Лукач, М. Мальської, А. Смітюха, І. Спасибо-Фатєєвої, В. Татькова, Є. Ходаківського, О. Щербини, І. Яремової та інших.

Мета та завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження правового статусу приватного акціонерного товариства в Україні, порівняльно-правового аналізу вітчизняного законодавства та формування науково обґрунтованих висновків і пропозицій щодо удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- дослідити правову природу створення приватних акціонерних товариств,;
- визначити правову природу прав акціонерів приватного акціонерного товариства та особливості їх реалізації;
- проаналізувати правові засади заснування приватного акціонерного товариства за законодавством України;
- дати правову характеристику органам управління приватного акціонерного товариства;
- виявити недоліки, суперечності, прогалини, колізії в законодавстві України, які стосуються правового статусу приватного акціонерного товариства;
- розробити пропозиції до законодавства України щодо правових засад заснування та особливостей управління приватним акціонерним товариством.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо визначення правового статусу приватного акціонерного товариства, його заснування, а також формування та діяльності органів управління товариством.

Предметом дослідження є правовий статус приватного акціонерного товариства.

Методами дослідження стали порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-функціональний методи та інші методи.

При виконанні кваліфікаційної роботи був використаний порівняльно-правовий метод, який застосовувався з метою вивчення законодавства про приватні акціонерні товариства в частині регулювання правовідносин щодо визначення правового статусу приватних акціонерних товариств, правових засад заснування та особливостей управління приватними акціонерними товариствами, проводився їх правовий аналіз та порівняння.

Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження і аналізувалось законодавство України.

Системно-функціональний метод надав можливість вивчити і дослідити внутрішню структуру органів управління приватного акціонерного товариства, їх склад, компетенцію, а також порядок прийняття ними рішень.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному дослідженні основних проблем правового статусу приватних акціонерних товариств, порівнянні нормативно-правових актів, що стосуються створення та діяльності цих товариств, виявленні недоліків, розбіжностей законодавства щодо унормування процедури заснування акціонерних товариств і наведенні пропозицій щодо удосконалення українського законодавства про приватні акціонерні товариства.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Правова природа прав акціонерів приватного акціонерного товариства», що опублікована у збірнику наукових статей «Правове забезпечення підприємницької діяльності». - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2018. – Ч.1. – С. 274-280.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові значення з історії розвитку та функціонування інституту акціонерного товариства. Зібраний матеріал і узагальнення можуть бути використані для підготовки узагальнюючих праць, при підготовці лекційних занять та спецкурсів у вищих навчальних закладах.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 119 сторінок, із яких основна частина роботи займає 103 сторінки. Список використаних джерел складається з 118 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРИВАТНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ЯК СУБ'ЄКТІВ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

1.1. Поняття та ознаки приватного акціонерного товариства за законодавством України

Вивчаючи форми ведення господарської діяльності у сьогоднішній час, можна сказати, що однією із популярних є акціонерне товариство (надалі - АТ).

Це викликано не лише їх великою поширеністю у світі, й тим, що значна частина державних підприємств набула форми акціонерного товариства. Важливість ролі акціонерного товариства потребує чіткого визначення акціонерного товариства. Незважаючи на деякі розбіжності у трактуванні АТ, світова економічна та юридична наука в цілому дають загальні визначення, які застосовуються і в Україні. У науковій літературі зазначено, що акціонерним визначається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства. Акціонери несуть відповідальність у межах вартості акцій, що їм належать [52, с.143].

Так, станом на 1 вересня 2018 року згідно даних Єдиного Державного реєстра в Україні провадить свою діяльність 14468 акціонерних товариств, з числа яких 1845 публічні АТ, а 5281 приватні АТ [27].

В період економічного зростання економіки та можливістю володіти можливостями поповнення фінансового капіталу товариства, АТ виступають однією із найпоширеніших форм здійснення господарської діяльності, завдяки швидкій регенерації капіталу, який забезпечує функція повного забезпечення централізації капіталу [61, с. 257].

Н.В. Жмурко зазначає, що в Україні в порівнянні з країнами з розвинутою економікою, АТ з'явилися не під час об'єднання індивідуальних капіталів

засновників, а шляхом численних приватизаційних процесів державних підприємств, які відбувалися в 90-х рр. ХХ ст. і триває до тепер. Саме тому, в нашій державі досі існують певні проблеми, які стосуються розвитку акціонерної форми господарювання [55, с. 743].

Акціонерні товариства в Україні формувались під дією трьох основних чинників: приватизації державної власності; створення нових АТ юридичними та фізичними особами; реорганізації існуючих недержавних юридичних осіб [29, с. 11].

Це зумовлено основними економічними перевагами цієї організаційно-правової форми, такими як:

- акумулювання великих сум грошових коштів завдяки реалізації акцій, швидка передача прав власності;
- акціонери відповідають за їх зобов'язаннями;
- застосування коштів від продажу акцій на інші потреби корпорації;
- високоліквідність цінних паперів;
- розкриття публічної інформації слугує інструментом щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості товариств;
- забезпечення стратегічного підходу довгострокового планування корпорації;
- необмеженість щодо збільшення капіталу, обсягів та масштабів діяльності акціонерного товариства;
- публічний характер здійснення господарської діяльності;
- легка зміна власника цінних паперів за допомогою продажу через фондову біржу без порушення принципу цілісності корпорації [91].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство - господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Законодавець у Законі України «Про акціонерні товариства» (надалі - Закон) визначає, що акціонерне товариство самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Акціонери не відповідають за

зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості акцій, що їм належать (крім випадків, установлених законом). Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, встановлених статутом, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій. АТ самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. При цьому межі майнового ризику акціонера визначаються не номінальною вартістю акцій, а фактично понесеними акціонером витратами на придбання акцій [41, с. 52-53].

Провівши аналіз створення АТ в Україні, можна сказати, що господарські товариства виникли завдяки великій державній приватизації, в наслідок якої, на основі державних підприємств створилися АТ [61, с. 257].

Різні науковці по різному визначають ознаки АТ. Так, А.М. Глухов зазначає, що акціонерне товариство є юридичною особою, яке має право займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечитиме чинному законодавству. Такі господарські товариства мають повну самостійність у виборі форми управління, реалізації продукції, встановлення цін та оплати праці, використання та розподілення чистого прибутку, а також, несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями всіма активами [50, с. 105].

К.Е. Рибачковський зазначає, що АТ є юридичною особою, тому йому притаманні такі визначальні ознаки:

- організаційна єдність, закріплена законодавством і заснована на системі нормативно-правових актів АТ, що включає, як мінімум, три елементи:

1) наявність системи істотних соціальних взаємозв'язків, за допомогою яких окремі суб'єкти об'єднуються в єдине ціле;

2) наявність певної мети утворення та функціонування: АТ як будь-яка соціальна організація є цільовою спільністю, тобто об'єднанням людей заради мети, яка не може бути досягнута ніким із них порізно, хоча й важлива для кожного. Проте досягнення цієї мети змушує їх розподілятися за ролями, цілями («горизонтально»), керівництвом – підпорядкування («вертикально»).

Основною метою створення та функціонування АТ, як і будь-якої комерційної

організації, є отримання прибутку, хоча до розуміння ціле покладення організації та діяльності акціонерних компаній не варто підходити настільки спрощено, оскільки розвиток АТ визначає реалізація сукупності систем інтересів різних суб'єктів акціонерних відносин (акціонерів, персоналу, контрагентів, кредиторів, держави, тощо);

3) наявність внутрішньої структури й функціональної диференціації (корпоративний спосіб організації АТ, організаційна структура виробничо-господарської діяльності компанії);

- економічна ознака – право власності на майно, переданим акціонерами в якості внесків до статутного капіталу, створеним або придбаним товариством на законних підставах у процесі господарської діяльності;

- матеріально-правова ознака, що характеризується здатністю самостійно виступати в цивільному обороті від свого імені та наявністю самостійної майнової відповідальності, тобто здатність від свого імені набувати та особисто немайнові права й нести обов'язки ;

- процесуально-правова ознака – здатність бути позивачем і відповідачем у судах. Згідно із чинним законодавством АТ можуть виступати в судах не тільки як господарюючі суб'єкти щодо виконання певних зобов'язань, наприклад придбання продукції, робіт, послуг, тощо, а й звертатися до суду з позовами до членів ради директорів (наглядової ради), колегіального виконавчого органу (правління, дирекції), а також до одноосібного органу (генеральному директору, директору), керуючої організації або керуючого власника реєстру про відшкодування збитків, завданих товариству їхніми винними діями (бездіяльністю), якщо інші підстави та розмір відповідальності не встановлені чинними законами [94, с. 57].

В свою чергу, А.С. Веремієнко до особливостей ПрАТ відносить такі:

- не пред'являються вимоги по лістингу;
- при цьому в акціонерів зберігаються всі майнові права;
- держава в особі Фонду державного майна не ризикує втратити частину своїх акцій в результаті додаткової емісії або продажу частини акцій у вільний обіг;

- також у держави зберігаються всі існуючі права акціонера, включаючи право продажу належних їй пакетів акцій на відкритих аукціонах [36, с. 60].

Головна особливість АТ, що характеризує цей вид юридичних осіб із моменту їх історичного виникнення, полягає в тому, що статутний капітал АТ поділений на певне коло акцій – цінних паперів, кожна з яких дає її власнику (акціонеру) рівний обсяг прав, звичайно, з урахуванням категорії й типу акцій.

Можливість залучати велике коло осіб в сферу капіталу задля втілення в життя дорогих проектів, через розсосередження свого капіталу серед певної кількості АТ, а не мінімізації ризиків, можна завдячити доволі легкому відчуженні та придбанні цінних паперів.

Для акціонерів такий спосіб вкладення коштів вигідний так само тим, що капітали за акціонерної форми підприємництва можуть вільно переміщатися з однієї сфери виробничо-господарської діяльності в іншу з урахуванням існуючої кон'юнктури [94, с. 55].

І.А. Ігнат'єва відокремлює позитивні та негативні риси АТ. До позитивних рис належать:

- легкість створення значного за розмірами капіталу;
- обмеженість ризику акціонера розміром сплачених за акції коштів, що сприяє залученню значної кількості учасників (акціонерів) та концентрації великих капіталів;
- стабільність майнової бази АТ, оскільки на неї, як правило, не впливає вихід акціонера з АТ (це відбувається шляхом відчуження акцій іншим особам, що не веде до зменшення майнової бази товариства);
- необов'язковість персональної участі акціонерів у діяльності АТ, що полегшує участь у ньому і відповідно - залучає нових акціонерів і їх кошти;
- можливість залучення до участі у публічних АТ широких верств населення і відповідно - розподілу прибутку АТ між ними;
- можливість застосування в різних сферах народного господарства (банківська, страхова, інвестиційна діяльність, промисловість, сільське господарство,

транспорт тощо) та в усіх секторах економіки - державному, комунальному, приватному, а також створення змішаних АТ;

- використання форми АТ у процесі роздержавлення і приватизації;
- можливість здійснення контролю над АТ завдяки володінню контрольним пакетом акцій (для стратегічного інвестора), не витрачаючи кошти на придбання всіх акцій товариства [70, с. 420].

Негативні риси АТ:

- складність і тривалість (особливо для публічних акціонерних товариств) створення;
- значні вимоги до мінімального розміру статутного капіталу та складність зміни цього капіталу;
- ігнорування інтересів меншості;
- можливість формування виконавчого органу з найманих працівників і необов'язковість персональної участі в них акціонерів зумовлює відчуження останніх від управління АТ;
- складність управління АТ і контролю за його виконавчим органом з боку акціонерів, що викликано наявністю системи органів: загальних зборів акціонерів, правління, спостережної ради, ревізійної комісії;
- можливість зловживань з боку засновників у зв'язку з легкістю акумулювання коштів;
- тяжіння до монополізму;
- можливість здійснення контролю над АТ завдяки володінню контрольним пакетом акцій, якщо такий контроль здійснюється на шкоду АТ та його акціонерам;
- значний ступінь державного регулювання діяльності товариства [70, с. 421].

До основних економічних недоліків акціонерної форми господарювання М. Грідчина відносить:

- додаткові накладні витрати для проведення загальних зборів акціонерів, складання звітності та організацію виплати дивідендів;
- виникнення конфліктних ситуацій між учасниками корпоративних відносин;

- виникнення складності в управлінні;
- зменшення темпів розвитку товариства за значних виплат дивідендів, що можуть призвести до неплатоспроможності;
- необхідність встановлення контролю акціонерів за діями керівництва, що може призвести до обмеження ініціативи керівництва та оперативності в управлінні [45].

За законодавством України акціонерні товариства поділяються на публічні та приватні.

Закон не визначає поняття акціонерного товариства публічного або приватного акціонерне товариство. Законодавець в базовому законі, та законодавстві в цілому, лише виділяє ознаки акціонерного товариства певного типу або визначає коло право та обов'язків акціонерів в залежності від типу товариства. Так, визначальним є статут товариства, оскільки саме в статуті визначається тип товариства та дозволяє в процесі діяльності змінювати тип товариства. Наприклад, у разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства (надалі - ПрАТ) рішення про здійснення публічного розміщення акцій до статуту товариства вносяться відповідні зміни, у тому числі про зміну типу товариства - з приватного на публічне [79, с. 65].

Зокрема аналіз норм Закону дозволяє визначити наступні особливості ПрАТ та права, якими наділяються акціонери таких товариств:

- 1) здійснення виключно приватного розміщення акцій при черговій емісії акцій;
- 2) у статуті може передбачатися переважне право його акціонерів на придбання акцій, що пропонуються їх власником до продажу третій особі, якщо станом на дату створення товариства кількість акціонерів не перевищує 100 осіб;
- 3) акції ПрАТ не можуть купуватися та/або продаватися на фондовій біржі, за винятком продажу шляхом проведення на біржі аукціону;
- 4) голосування на загальних зборах ПрАТ із питань порядку денного проводиться виключно з використанням бюлетенів для голосування (крім загальних зборів акціонерів шляхом заочного голосування (опитування));

5) не рідше ніж раз на три роки до порядку денного річних загальних зборів ПрАТ також обов'язково вносяться питання, передбачені пунктами 17 і 18 частини другої статті 33 Закону :

- обрання членів наглядової ради, затвердження умов цивільно-правових договорів, трудових договорів (контрактів), що укладатимуться з ними, встановлення розміру їх винагороди, обрання особи, яка уповноважується на підписання договорів (контрактів) з членами наглядової ради;

- прийняття рішення про припинення повноважень членів наглядової ради, за винятком випадків, встановлених Законом України «Про акціонерні товариства»;

6) обрання членів наглядової ради ПрАТ здійснюється шляхом кумулятивного голосування, якщо інший спосіб не встановлений статутом акціонерного товариства;

7) наявність власної веб-сторінки в мережі інтернет не є обов'язковою вимогою;

8) кількісний склад наглядової ради встановлюється статутом акціонерного товариства;

9) обрання членів наглядової ради відбувається кумулятивно або пропорційно представництвом за кількістю акцій (згідно статуту).

Н. Ємченко зазначає такі особливості ПрАТ:

- 1) не пред'являються вимоги по лістингу;
- 2) при цьому в акціонерів зберігаються всі майнові права;
- 3) держава в особі Фонду державного майна не ризикує втратити частину своїх акцій в результаті додаткової емісії або продажу частини акцій у вільний обіг;
- 4) також у держави зберігаються всі існуючі права акціонера, включаючи право продажу належних їй пакетів акцій на відкритих аукціонах. Крім того, зміна типу акціонерного товариства згідно із Законом не є реорганізацією, тому не перешкоджає процесу приватизації пакетів акцій, що належать державі. Більш того, Закон прямо дозволяє продавати акції ПрАТ на біржових аукціонах [53].

Для більш кращого розуміння правового статусу ПрАТ слід провести порівняння особливостей ПрАТ з особливостями публічного акціонерного товариства. До особливостей публічного акціонерного товариства слід віднести:

- 1) публічне та приватне розміщення акцій при черговій емісії;
- 2) обов'язкова процедура лістингу;
- 3) кількість учасників необмежена;
- 4) вільний порядок руху учасників;
- 5) акції, що випускаються товариством можуть бути іменними та на пред'явника ;
- 6) обов'язкова перевірка річної фінансової звітності незалежним аудитором;
- 7) голосування на загальних зборах виключно з використанням бюлетенів;
- 8) повідомлення про проведення загальних зборів надсилається акціонерам та фондовій біржі, де відбувався лістинг;
- 9) кумулятивне обрання членів наглядової ради;
- 10) обов'язкова наявність власної веб-сторінки в мережі інтернет;
- 11) розкриття інформації про діяльність відбувається на основі міжнародних стандартів бух обліку.

Учасниками ПрАТ відбувається забезпечення дій, які здійснюються для створення та наступного управління товариством. Аналізуючи практику іменування власників акцій в товаристві, можна зазначити, що в Україні в АТ такі особи називаються акціонерами. На етапі заснування особи, які виявили намір створити АТ називаються засновниками. Загалом, засновниками можна назвати тих осіб, які виконують певні дії для заснування товариства. Серед особливостей правового статусу можна виокремити те, що вони відповідальні щодо осіб, які разом виконують дії до заснування, а також і перед третіми особами, під час зобов'язань, які відбулися до реєстрації ПрАТ.

Таким чином, ПрАТ можна визначити як господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

До особливостей ПрАТ можна віднести такі :

- наявність обмеження щодо кількості акціонерів товариства на момент створення товариства;
- виключне приватне розміщення акцій, неможливості публічного розміщення під час продажу акцій товариства на фондовій біржі;
- наявність переважного права акціонерів ПрАТ на придбання акцій товариства, якщо таке право передбачене статутом;
- голосування на загальних зборах щодо порядку денного здійснюється за допомогою бюлетенів, виключення можливе лише під час заочного голосування акціонерів;
- переобрання членів наглядової ради відбувається раз на три роки, якщо статутом не зазначено інший строк, який не може бути більшим зазначеного;
- голосування щодо обрання членів наглядової ради ПрАТ відбувається кумулятивно. Але такий спосіб можливий лише в тому випадку, коли у статуті товариства не визначено іншого;
- відсутність обов'язку оприлюднення результатів своєї діяльності, що притаманне публічним акціонерним товариствам.

1.2. Правова природа прав акціонерів приватного акціонерного товариства та особливості їх реалізації

Вивчаючи законодавство України, можна виокремити окремі категорії осіб, які беруть участь у створенні та/або діяльності акціонерних товариств:

- засновники ПрАТ;
- учасники товариства;

- акціонери;
- держателі акцій приватного товариства;
- номінальні утримувачі акцій.

О.М. Вінник зазначає, що однією з ознак цивілізованого ринку є його прозорість для всіх осіб, що беруть у ньому участь. Це стосується й учасників корпоративних відносин – як акціонерів, так і контрагентів господарських товариств, їх кредиторів, споживачів виробленої ними продукції/робіт/послуг [39, с. 119].

Акціонер - це власник акції (цінного паперу), що засвідчує право на дольову участь у статутному фонді АТ, підтверджує членство в АТ та пов'язані з цим права, насамперед права участі:

- в управлінні товариством;
- в розподілі прибутку товариства (право на одержання дивідендів);
- в розподілі майна товариства під час його ліквідації;
- інші права, передбачені чинним законодавством (загальним та/або спеціальним) і статутом товариства [37, с. 111].

За Законом, акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Безумовною передумовою виникнення статусу і прав учасника, відносин участі у товаристві має бути, на нашу думку, сукупність трьох юридичних фактів:

- факту створення товариства;
- факту внесення до капіталу товариства вкладу;
- факту оформлення відповідної корпоративної частки, яка є з одного боку - субститутом внесеного вкладу, а з іншого - оборотоздатним символом прав учасника щодо товариства і належить йому на праві власності.

До настання цих юридичних фактів особа має суттєво відмінний статус - статус засновника товариства, тобто - особи, яка одноосібно, або разом з іншими

особами прийняла рішення про створення товариства і відносини, у яких вона перебуває з іншими засновниками та товариством (після його створення) є не відносинами участі у товаристві, а засновницькими відносинами [100, с. 95].

Правовий статус акціонера має подвійну юридичну природу:

- як власник цінного паперу акціонер наділений повноваженнями щодо володіння, користування та розпорядження належними йому акціями;
- як учасник товариства акціонер наділений правами, що виникають на підставі членства у товаристві (право на управління, на одержання інформації тощо) [117, с. 8].

Відповідно до ст. 167 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV (надалі - ГК України) корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Взагалі корпоративними правами можуть володіти будь-які особи, що мають відповідний обсяг правоздатності та дієздатності, у тому числі суб'єкти господарювання, фізичні та юридичні особи, держава, територіальні громади. Закріплення та порядок здійснення корпоративних прав визначається на законодавчому рівні та у підзаконних актах [34, с. 170].

Водночас, відповідно до Рекомендацій президії Вищого господарського суду України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних спорів» від 28.12.2007, особа стає носієм корпоративних прав з моменту набуття прав власності на акції акціонерного товариства або вступу до інших господарських товариств.

Відповідно до відносин у АТ, можна визначити дві підстави виникнення корпоративних відносин в даному товаристві: а) здійснення своєї діяльності у АТ за цивільно-правовим та трудовим договорами; б) набуття права власності на цінний папір, в даному випадку на акції [68, с. 37].

Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» зазначає, що особа, яка набула право власності на цінний папір, в той же момент отримує всі права, які посвідчуються відповідним цінним папером, окрім випадків, визначених законом.

Право власності на акції може бути визнано судом, однак, як свідчить судова практика, лише у тому випадку, коли воно вже виникло раніше на підставі запису в реєстрі, а в наступному праволоділець був позбавлений акцій у результаті незаконного запису в реєстрі. Якщо особа є покупцем акцій, уклала договір і навіть оплатила акції, право власності на акції у неї може виникнути лише після вчинення запису в реєстрі, оскільки законодавство не містить вказівки на те, що у випадку ухилення продавця від направлення держателю реєстру передавального напису суд може визнати право на акції за покупцем і на підставі цього рішення внести відповідний запис [118, с. 224].

У ГК України зазначаються загальні права акціонерів, а саме:

- брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному в установчих документах, за винятком випадків, передбачених законодавством;
- брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку (дивіденди);
- одержувати інформацію про товариство.

У випадку, коли акціонер бажає отримати інформацію щодо річних балансів, фінансово-господарської діяльності, діяльності ревізійної комісії, загальних зборів, товариство зобов'язане її надати. Також, товариство надає акціонеру право вийти зі складу товариства, що передбачено установчими документами. Відповідно до законодавства та статуту товариства акціонерам та учасникам товариства надано інші права.

Відповідно до ч. 1 ст. 100 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України), право участі у товаристві є особистим немайновим правом і не може окремо передаватися іншій особі. Визначення права участі особистим немайновим правом дало підставу для обговорення цього положення

законодавства на шпальтах наукових видань, спрямованих у першу чергу на заперечення неможливості відчуження корпоративних прав [51, с. 193].

В даному випадку слід звернути увагу на низку положень, які знайшли своє закріплення в ГК України, а саме що окремі права та обов'язки акціонерів може унормовуватися іншими законами, а також відповідні права та кореспондуючі обов'язки можуть бути закріплені статутом товариства. При цьому, слід зробити застереження, що такі положення статуту не можуть суперечити нормам закону та не можуть порушувати права та охоронювані законом інтереси учасників корпоративних правовідносин – акціонерів.

Щодо сутності корпоративних прав акціонерів Закон України «Про акціонерні товариства» фактично адаптує це визначення під АТ і називає корпоративні права сукупністю майнових і немайнових прав акціонера - власника акцій товариства, які випливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні АТ, отримання дивідендів та активів АТ у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами [99, с. 148-149].

За своїм характером права та обов'язки акціонерів поділяють на майнові та немайнові. Так, до майнових прав належать (з урахуванням типу акціонерного товариства – ПрАТ):

- право участі у розподілі прибутку товариства, а для власників привілейованих акцій - право на отримання фіксованого відсотка незалежно від наявності у товариства прибутку;
- право отримати певну частину вартості майна АТ у випадку ліквідації товариства;
- право на отримання певних пільг, визначених в установчих документах ПрАТ;
- право придбання акцій додаткових емісій відповідно до своєї частки, визначеної у статутному капіталі;
- право розпорядження своїми акціями на власний розсуд, якщо це не суперчить чинному законодавству або статуту товариства;

- право вимоги, щодо викупу акцій, які належать акціонерам товариства. Таке положення можливе за вимоги акціонера передбаченим Законом або статутом товариства [84, с. 55].

Наведене стосується й корпоративних відносин, які є виявляються доволі складними, якщо їх намагатися характеризувати з усталених позицій про відомі цивільні правовідносини (особисті немайнові та майнові). Це відбувається через обставини, які будуть детально характеризуватися нижче. Однією з них є суб'єктний склад корпоративних правовідносин в АТ, сукупність яких може сягати сотень та тисяч, при чому з різним по вагомості обсягом корпоративних [58, с. 17].

Суб'єктивне право на викуп акцій є лише одним з елементів змісту правовідносин викупу і включає у себе сукупність правових можливостей, які належать акціонером у зв'язку з викупом у нього акцій. У цьому розумінні праву акціонера на викуп належних йому акцій кореспондує обов'язок товариства придбати ці акції. Для акціонерного товариства придбання власних акцій в акціонера є не правом, а обов'язком, який виникає з моменту пред'явлення відповідної пропозиції (вимоги) акціонером. Тому під час здійснення права акціонера на викуп у нього акцій воно набуває ознак обов'язковості для товариства [112, с. 25].

До немайнових прав слід віднести акціонера:

- право на участь в управлінні товариством : право акціонера бути учасником на загальних зборах АТ; право на обрання членів органів АТ; право бути обраним в органи товариства (виконавчий орган, наглядову раду, ревізійну комісію, інші органи, що передбачені статутом та іншими локальними нормативно-правовими актами товариства);
- право отримання інформації про діяльність ПрАТ , в обсязі передбаченому законом та статутом;
- право передачі своїх прав (або їх частину), що надаються акціонером своєму представнику (представникам) на підставі довіреності;
- інші права, що передбачаються статутом товариства .

Крім того, між майновими і немайнровими корпоративними правами є особливий взаємозв'язок: обмеження немайнових прав компенсується збільшенням обсягу майнових прав. Як наприклад акціонер, який є власником привілейованих акцій, має переважні права порівняно з власником простих акцій, права на отримання прибутку АТ у вигляді дивідендів та на отримання частини майна АТ у разі його. Отже, немайнові корпоративні права учасників (акціонерів) господарських товариств, окрім їхнього основного призначення – опосередкування немайнової участі у діяльності господарського товариства, є гарантією дотримання майнових прав указаних осіб [57, с. 55].

Правовий статус акціонера, незалежно від типу товариства, може бути набутий у результаті:

- створення АТ і участі в ньому;
- придбання акцій додаткових емісії. Статусу акціонера зазначені особи набувають за умов затвердження результатів підписки та попередньої повної сплати вартості акцій.
- здійснення правочинів щодо передачі права власності на акцію (купівлі-продажу, міни, дарування, спадкування) [37, с. 112-113].

Щодо переважних прав, які супроводжують корпоративні правовідносини, В. І. Крат поділяє на ті:

- 1) які виникають під час діяльності юридичної особи;
- 2) що виникають при припиненні юридичної особи [77, с. 55-83].

Переважним правом акціонерів ПрАТ визнається:

- 1) право акціонера - власника простих акцій придбавати розмішувани товариством прості акції пропорційно частці належних йому простих акцій у загальній кількості простих акцій;
- 2) право акціонера - власника привілейованих акцій придбавати розмішувани товариством привілейовані акції цього або іншого класу, якщо акції такого класу надають їх власникам перевагу щодо черговості отримання дивідендів чи виплат у разі ліквідації товариства, пропорційно частці належних акціонеру

привілейованих акцій певного класу у загальній кількості привілейованих акцій цього класу [79, с. 186].

Переважне право акціонерів на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами цього товариства, діє протягом двох місяців з дня отримання товариством повідомлення акціонера про намір продати акції, якщо коротший строк не передбачено статутом товариства [34, с. 171].

У своїй роботі В. Цікало зазначає, що крім договору купівлі-продажу, переважне право на придбання акцій також поширюється на інші відплатні цивільно-правові договори про набуття права власності на акції, наприклад, договори міни, ренти, довічного утримання тощо [111, с. 162].

Переважне право може бути реалізовано лише за умови, коли зацікавлена сторона (акціонер приватного АТ, що бажає скористатися своїм переважним правом) висловлює своє бажання придбати всі акції, що надаються до продажу іншим акціонером цього приватного акціонерного товариства. В іншому випадку слід визнати, що акціонер приватного АТ, який бажає придбати лише частину акцій, фактично відмовляється від переважного права. Ця позиція обґрунтована як така, що покликана захистити інтереси продавця, оскільки інвестиційна привабливість активу, який він має намір продати, може полягати саме у кількості акцій, що пропонуються ним до продажу [36, с. 371].

Реалізація переважного права відбувається за здійсненні низки етапів: першим етапом є повідомлення товариством кожного із своїх акціонерів (письмово) про наявність у нього права на реалізацію.. Також приватним товариством повідомляється про можливість реалізації такого права. Вимоги до такого повідомлення визначено законодавством України.

У разі виникнення права звернення стягнення на акції ПрАТ у зв'язку з їх заставою відчуження таких акцій здійснюється з дотриманням переважного права акціонерів на придбання цих акцій [32, с. 96].

Норми ст.70 Закону надають акціонерам право безпосередньо впливати на здійснення товариством господарської діяльності при вчиненні значних правочинів, встановивши при цьому відповідну градацію їх вартості. Залежно

від суми правочину, який планується вчинити, розрізняються й способи прийняття акціонерами відповідного рішення про це. Наприклад, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом значного правочину, перевищує 25%, але менша ніж 50% вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності АТ, то рішення про його вчинення приймається на Загальних Зборах простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах і є власниками голосуючого із цього питання акцій. Рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є його предметом, становить 50 і більше відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності АТ, приймається також на загальних зборах, але вже трьома чвертями голосів акціонерів від загальної їх кількості [98, с. 530-531].

Акціонер може брати участь у роботі загальних зборів незалежно від кількості акцій, власником яких він є та незалежно від виду акцій (голосуючі чи привілейовані). Право участі у роботі загальних зборів є складовою корпоративних прав акціонерів, зміст і обсяг яких визначається чинним законодавством та локальними нормативно-правовими актами акціонерного товариства. При розгляді питання щодо участі в роботі загальних зборів, Верховний суд України у постанові Пленуму Верховного суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» від 24 жовтня 2008 р. № 13 визначив, що участь у загальних зборах та голосування на них є правом, а не обов'язком акціонера. Відповідно до статті 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. У зв'язку з цим суди не вправі зобов'язати акціонера (а також учасника будь-якого учасника іншого господарського товариства) товариства взяти участь чи зареєструватися для участі у загальних зборах.

Загалом право на участь в управлінні АТ надає акціонерам можливість реалізувати господарську компетенцію товариства як суб'єкта господарського права шляхом участі у загальних зборах АТ, наглядовій раді, інших органах, а

також реалізації інших правомочностей, передбачених Законом і статутом товариства [42, с. 111].

Серед основних прав акціонера приватного товариства, можна виокремити право акціонера на захист своїх прав самим акціонером. Посадові особи органів управління акціонерним товариством та інші особи, які працюють у товаристві за трудовим договором не мають права вимагати від акціонера - працівника товариства надання відомостей про те, як він голосував чи як має намір голосувати на загальних зборах, або про відчуження акціонером - працівником товариства своїх акцій чи намір їх відчуження, або вимагати передачі довіреності на участь у загальних зборах. У разі порушення вимог цієї умови, посадова особа товариства притягається до адміністративної і майнової відповідальності, звільняється із займаної посади, трудовий (цивільно-правовий) договір з нею розривається відповідно до закону.

З 2013 р. точиться дискусія щодо необхідності нововведень, за якими до української практики запроваджувалася процедура сквіз-аут, що передбачає обов'язок продажу акцій міноритарними акціонерами на вимогу мажоритарних. Не вдаючись до аналізу існуючих законопроектів, маємо зазначити, що всі вони мають метою встановлення паритету у захисті інтересів міноритарних і мажоритарних акціонерів акціонерних товариств та визначення процедури обов'язкового продажу акцій міноритарним акціонером акціонеру – власнику 95 і більше відсотків акцій акціонерного товариства [30, с. 46].

Здійснення неправомірних дій, посадовими особами органів управління АТ та іншими особами, що виконують свої повноваження відповідно до трудового договору, дає можливість притягати їх до відповідальності, відповідно до правопорушення:

1. адміністративної (згідно зі ст. 163⁵ Кодексу про адміністративні правопорушення України від 07.12.1984 № 8073-Х;
2. майнової - у разі завдання майнової шкоди своїми діями та призведеннями до збитків (відповідно до пунктів 7 і 8 ч. 2 ст. 16, ст. 1166 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 № 435-IV;

3. у випадку, коли така особа здійснює свою діяльність за цивільно-правовим договором, матеріальної - згідно з Кодексом законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII, у разі, коли така особа працює на підставі трудового договору, з нею також повинні розірвати договір (цивільно-правовий чи трудовий) згідно з абз. 2 коментованої статті та встановленим (відповідно — ст. 651 ЦК України або Кодексу законів про працю) порядком.

Підставою для юридичної відповідальності є протиправна поведінка, яка закріплена в правових нормах. Така протиправна поведінка складається з певних елементів, які можуть бути об'єктивними та суб'єктивними. До об'єктивних належить: протиправне діяння, шкідливі наслідки та причинно-наслідковий зв'язок. До суб'єктивного елементу належить вина [47 с. 84].

Щодо юридичної відповідальності акціонерів, теоретично найбільш дієвою є та, застосування якої передбачена законом, оскільки її застосування прямо передбачена законом, який є обов'язковим для виконання. Однак, на сьогодні, відповідальність акціонерів розглядається в економічному плані. Так як норми, що регулюють іншу відповідальність потребують більш конкретного формулювання, або ж норма є вузькою за змістом чи фактично недіючою [54, с. 46].

Законом комплексно регулюють питання, пов'язані з реалізацією основних прав акціонерів, зокрема збалансовано інтереси власників контрольних пакетів, дрібних акціонерів і власників привілейованих акцій. Власники великих пакетів акцій отримують можливість контролювати рух активів підприємства завдяки передбаченому Законом порядку укладання значних правочинів (на суму від 10% вартості активів товариства) та правочинів із заінтересованістю (коли посадова особа товариства або акціонер має особисту зацікавленість в угоді, що укладається товариством). Відповідно до Закону рішення про вчинення таких правочинів приймаються Наглядовою Радою, а деяких випадках – Загальними Зборами акціонерів [75, с. 43].

Акціонери, які є власниками великих пакетів акцій, захищають себе від втрати контролю над справами товариства за допомогою врегулювання порядку придбання значного пакета акцій (понад 50% простих акцій). Таким чином, акціонер, який має намір придбати значний пакет, зобов'язаний заздалегідь подати підприємству письмове повідомлення щодо свого наміру та оприлюднити його через Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

Реалізація учасниками акціонерного товариства своїх прав може призводити до порушення інтересів інших акціонерів і самого товариства (наприклад, використанням інформації діяльності АТ з метою перемоги даного товариства у конкурентній боротьбі, якщо акціонер – юридична особа займається тією самою діяльністю, що і відповідне підприємство, і бажає усунути в особі цього АТ свого конкурента).

Також, В.М. Кравчук наголошує на неповноті прав акціонера у разі, якщо попередній власник акцій відчужив їх після складення дати переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, але раніше дати виплати дивідендів - у такому випадку відповідно до ст. 30 Закону право на отримання дивідендів належатиме попередньому власнику акцій, що вказаний у переліку, отже, право на акцію і право на отримання дивідендів належатиме різним особам [76, с. 55].

Утім, в окремих випадках за особою, яка втратила право власності на частку у корпоративному капіталі (акцію), і відповідно - статус учасника (акціонера) товариства можуть зберігатися певні корпоративні права. Правовий статус такої особи можна охарактеризувати як «колишній учасник», а її права щодо товариства - як залишкові корпоративні права, оскільки цей термін, значно краще, на нашу думку, передає сутність решти прав, які залишаються у особи після припинення участі у товаристві, аніж термін «над корпоративні права» [99, с. 98].

Отже, вивчаючи дане питання можна сказати, що права акціонерів ПрАТ не є вичерпними, оскільки законодавець визначає лише основні права, інші права

та кореспондуючі їм обов'язки можуть деталізуватися статутом товариства. Серед загальних прав акціонерів, можна виокремити права, які належать виключно акціонерам ПрАТ, наприклад, переважне право на придбання акцій в процесі їх обігу (купівля-продаж акцій) та переважне право на придбання акцій додаткової емісії.

Також визначаючи особливості ПрАТ, слід вказати, що акціонери мають право формувати коло належних їм прав та обов'язків з більшою мірою диспозитивності ніж це передбачено для публічних акціонерних товариств. Зокрема, акціонери ПрАТ самостійно приймають рішення та відповідно закріплюють у корпоративних нормативно-правових актах положення:

- щодо обігу акцій, в тому числі щодо права переважного купівлі акцій;
- щодо формування органів управління акціонерного товариства (наприклад, щодо наглядової ради ПрАТ, щодо яких необов'язкове положення щодо певних повноважень незалежних директорів, порядок обрання наглядової ради ПрАТ)
- щодо оприлюднення фінансової та обов'язкової звітності про діяльність товариства (у порівнянні із акціонерними публічного акціонерного товариствами);
- відсутність вимоги щодо лістингу акцій на фондовій біржі, що обов'язково для акціонерних публічного акціонерного товариства.

1.3. Нормативно-правове забезпечення створення та функціонування приватного акціонерного товариства.

ПрАТ є однією із найпоширеніших форм ведення господарської діяльності. Нормативно-правове забезпечення створення та функціонування є не аби як необхідним заходом для забезпечення законності та ефективності дій щодо створення та функціонування таких товариств. Визначення нормативно-правових актів, якими регулюються відповідні відносини, забезпечує

врегулювання дій щодо створення та функціонування товариством, захист корпоративних прав та оновлення положень для підвищення ефективності врегулювання діяльності ПрАТ.

Нормативно-правове регулювання державою господарської діяльності акціонерного товариства здійснюється, переважно, Господарським кодексом, Цивільним кодексом, Законом України «Про акціонерні товариства», і іншими нормативно-правовими актами. У законодавчому відношенні для акціонерного товариства важливе закріплення за ним статусу господарчого товариства, що дає йому можливість здійснити весь комплекс прав і обов'язків, характерних для нього. Це дає можливість функціонування в суспільно-правовому полі. Для практики це означає можливість створення виняткового законодавства для акціонерних товариств і можливість користування загальним законодавством. Разом з тим, особливості окремих видів діяльності акціонерних товариств вимагають спеціалізованого законодавства [107, с. 105].

В цілому, згідно з теорією права, Конституцією України, оцінювану нами систему джерел акціонерного права можна представити в такому вигляді:

- норми міжнародного права й міжнародні договори України;
- кодифіковані закони України;
- закони України;
- підзаконні нормативні акти;
- укази Президента України;
- постанови Уряду України;
- нормативні акти міністерств, відомств, інших органів виконавчої влади;
- правові звичаї;
- локальні акти акціонерних товариств;
- судова та господарська практика;

договори акціонерних товариств, їхніх засновників та інших акціонерів [94, с. 55].

Основним законодавчим актом України є Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР і вона має найвищу силу серед джерел внутрішнього законодавства України.

Законодавство про акціонерні товариства не є кодифікованим. Воно перебуває в різних нормативно-правових актах. Деякою мірою це носить об'єктивний характер. Хоча акціонерне товариство, безумовно, є значним елементом системи ринкового господарства, але, все-таки, його елементом, а не відособленою сферою господарських відносин. Як суб'єкт ринкового господарства воно розглядається як суб'єкт господарювання, як господарське товариство, як самоврядна система, як сторона соціальних і трудових відносин, як об'єкт державного регулювання й інше. Тому в практиці правового регулювання не має потреби в повній кодифікації акціонерного права. Розвиток господарських відносин може вести до систематизації законодавства про акціонерні товариства, прикладом якого є Закон України «Про акціонерні товариства». У цьому випадку важливо інше, щоб діяльність акціонерного товариства відбивалася в нормативно-правових актах, і вони в сукупності регулювали всі аспекти його діяльності, так, щоб не було протиріч, дублювання та прогалин.

Законодавство, що регулює акціонерні правовідносини, складається із загальної і спеціальної частини. Загальна частина складає нормативні акти, що регулюють відносини товариства незалежно від сфер і галузей діяльності, яку вони регулюють. Особлива ж частина складають нормативно-правові акти, які врегульовують особливості відносин в АТ, залежно від сфер господарської діяльності (приватизація та корпоратизація, інвестування), галузей супутнього врегулювання (банківська діяльність, страхова діяльність, біржова діяльність тощо) та суб'єктів цих правовідносин.

Загальні нормативні акти врегулювання приватних акціонерних правовідносин складають:

- Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV, в якому зазначені загальні засади створення, функціонування і припинення діяльності АТ;

- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, в якому регулюється провадження підприємницької діяльності господарськими товариствами, в тому числі і акціонерними;
- Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 № 448/96-ВР, в якому закріплено основні засади державного регулювання на ринку емітованих акціонерними товариствами акцій та облігацій, визначає державний орган, який здійснює таке регулювання, та його компетенцію;
- Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 06.07.2012 № 5178-VI, який визначає форми цінних паперів (у т. ч. акцій) - документарні та бездокументарні, види та порядок здійснення операцій з цінними паперами учасниками Національної депозитарної системи, їх правове становище, основні засади державного регулювання Національної депозитарної системи;
- Основним законом, що регулює акціонерні правовідносини є Закон України «Про акціонерні товариства». Закон визначає: порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів; діяльність державних акціонерних товариств та державних холдингових компаній, єдиним засновником та акціонером яких є держава в особі уповноважених державних органів; особливості правового статусу, створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, що провадять діяльність на ринках фінансових послуг, а також державних акціонерних товариств; особливості створення акціонерних товариств у процесі приватизації та корпоратизації, їх правового статусу та діяльності у період до виконання плану приватизації (розміщення акцій) визначаються законодавством про приватизацію та корпоратизацію; управління акціонерними товариствами, у статутних капіталах яких є корпоративні права держави або територіальної громади; створення, припинення акціонерного товариства, одержання у власність або в управління акцій та набуття іншим чином права контролю над товариством.

Спеціальні нормативно-правові акти, що регулюють акціонерні правовідносини складаються з:

- Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII, який регулює трудові відносини в акціонерному товаристві, прийняття та звільнення працівників за трудовим договором ;
- Закону України « Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV, який визначає правовий режим акції як цінного паперу, основні засади державного регулювання на ринку акцій та правове становище фондової біржі;
- Закону України « Про інститут спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080-VI, який регулює провадження діяльності із спільного інвестування в особі корпоративних фондів;
- Закону України « Про депозитарну систему України» від 06.07.2012 № 5178-VI, який визначає форми цінних паперів (у т.ч. акцій, види та порядок здійснення операцій з цінними паперами учасниками національної депозитарної системи, їх правове становище);
- Закону України « Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР, який передбачає створення страхових організацій в організаційно-правовій формі акціонерних товариств;
- Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 14.03.1995 р. (з наступними змінами та доповненнями), яким передбачена можливість створення акціонерного товариства членами трудового колективу державного або комунального підприємства, цілісний майновий комплекс якого здається в оренду; особливості функціонування такого товариства, в т. ч. обов'язки щодо орендованого майна;
- Одним із останніх нормативно-правових актів щодо створення і функціонування ПрАТ, є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» від 16.11.2017 р. [№ 2210-VIII](#). Однак окремі його положення діятимуть із 01.05.2018, 01.07.2018 та 01.01.2019.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» було внесено зміни до Закону України "Про акціонерні товариства", Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок", Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Закону України "Про банки та банківську діяльність" та низки інших нормативно-правових актів.

Згідно із «Прикінцевими та перехідними положеннями» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» до 01.07.2019 розміщення акцій ПрАТ, зареєстрованим до дня набрання чинності цим [Законом](#), може здійснюватися шляхом безпосередньої письмової пропозиції акцій такого акціонерного товариства заздалегідь визначеному колу осіб, кількість некваліфікованих інвесторів серед яких не може становити або перевищувати 150 осіб, а також серед акціонерів такого товариства .

Законодавство про економічну конкуренцію включає закон «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-III , Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання від 19.02.2002 № 33-р), затверджене розпорядженням Антимонопольного комітету України [35, с. 174].

Нові зміни в законодавстві збільшують оборотоздатність акцій ПрАТ та роблять їх більш інвестиційно привабливими.

Раніше, акції ПрАТ не могли бути об'єктом купівлі-продажу на фондовій біржі, за винятком продажу шляхом проведення на біржі аукціону. А після змін купуватися і продаватися на фондовій біржі зможуть акції будь-якого АТ. Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону про АТ публічну пропозицію власних акцій може здійснювати виключно публічне акціонерне товариство. Якщо

ПрАТ має намір здійснити публічну пропозицію власних акцій, загальні збори такого товариства разом з прийняттям рішення про здійснення публічної пропозиції власних акцій повинні прийняти рішення про зміну типу товариства з приватного на публічне [65].

Разом з тим, ПрАТ незалежно від форми власності не позбавлене права здійснити публічну пропозиції цінних паперів за умови зміну типу та оприлюднення проспекту цінних паперів, затвердженого Національною комісією з цінним паперів та фондового ринку. У такому разі до ПрАТ будуть застосовуватися підвищені вимоги щодо емісії акцій, розкриття інформації, прозорості діяльності органів управління тощо.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» зменшено вимоги щодо обсягів та способів розкриття інформації на фондовому ринку.

Таким чином, з 01 січня 2019 року за умови відсутності публічної пропозиції акцій для ПрАТ залишаться два обов'язкових способи розкриття інформації на фондовому ринку:

- 1) публікація на власному веб-сайті;
- 2) подання до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Змін зазнали і вимоги щодо обсягу річної регулярної інформації, відтепер, річна регулярна інформація ПрАТ відтепер включає у себе новий документ - річний звіт керівництва, який повинен містити достовірний огляд розвитку емітента та його діяльності за звітний період, включно з описом ризиків та невизначеностей, з якими стикається емітент у своїй господарській діяльності [65].

Також одним із способів регулювання акціонерних правовідносин є судова практика.

Судова практика, яка закріплюється в окремих судових рішеннях, не має обов'язкового значення для інших судів, так як правова система України судового прецеденту не визнає, проте акти Верховного Суду України і Вищого

господарського суду України обов'язково враховуються нижчестоящими судами при розгляді конкретних справ. Зокрема, на сьогодні, вищими судовими органами України були затверджені:

- 1) рекомендації Президії Вищого господарського суду України "Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин" від 28 грудня 2007 р. № 04-5/14;
- 2) постанова Пленуму Верховного Суду України "Про практику розгляду судами корпоративних спорів" від 24 жовтня 2008 р. № 13 [84, с. 63].

Завершальною ланкою джерел, що регулюють акціонерні правовідносини є локальні нормативні акти:

- установчі договори;
- статuti;
- внутрішні документи акціонерних товариств.

Аналізуючи викладене, можна зробити висновок, що законодавство України щодо створення і функціонування ПрАТ є доволі широким.

Через те, що правовідносини, які виникають в акціонерному товаристві є багатогранними, то то і регулюватися вони повинні комплексно, застосовуючи різні нормативно-правові акти, відповідно до відносин, які виникли в результаті створення і функціонування АТ. Наприклад, до комплексу таких правовідносин можна віднести:

- відносини, які виникають під час створення і функціонування ПрАТ;
- відносини щодо контролю випуску і обігу акцій ;
- відносини, які виникають під час відчуження малих за обсягом пакетів акцій, що належать фізичним особам;
- відносини, які виникають під час сплати податків та зборів товариством;
- відносини, щодо ведення бухгалтерської та статистичної звітності;
- відносини, які виникають під час залучення до роботи товариства третів осіб, які виконують свої обов'язки на підставі підписання з ними трудового договору (контракту);

- відносини, які зобов'язують акціонерів дотримуватися законодавства щодо охорони природи та природних ресурсів.

Вивчаючи законодавство про акціонерні товариства, можна зробити висновок, що воно не є кодифікованим. Воно перебуває в різних нормативно-правових актах. Деякою мірою це носить об'єктивний характер. Хоча акціонерне товариство, безумовно, є значним елементом системи ринкового господарства, але, все-таки, його елементом, а не відособленою сферою господарських відносин. Як суб'єкт ринкового господарства воно розглядається як суб'єкт господарювання, як господарське товариство, як самоврядна система, як сторона соціальних і трудових відносин, як об'єкт державного регулювання й інше. Тому в практиці правового регулювання не має потреби в повній кодифікації акціонерного права. Розвиток господарських відносин може вести до систематизації законодавства про акціонерні товариства, прикладом якого є Закон України «Про акціонерні товариства». У цьому випадку важливо інше, щоб діяльність акціонерного товариства відбивалася в нормативно-правових актах, і вони в сукупності регулювали всі аспекти його діяльності, так, щоб не було протиріч, дублювання та прогалин.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСНУВАННЯ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

2.1. Порядок прийняття рішення про створення приватного акціонерного товариства та його зміст

Згідно Закону, АТ може створюватись за допомогою таких шляхів:

- заснування товариства;
- злиття, за допомогою об'єднання двох і більше АТ у єдине значне товариство;
- поділ, за допомогою , якого з одного товариства реорганізовується декілька АТ;
- виділу, під час якого з великого товариства, виділяється невелике товариство;
- перетворення підприємства, державного, комунального та інших підприємств у АТ.

До речі, воно створюється без обмеження строку діяльності, якщо інше не встановлено його статутом. Як і будь-яка юридична особа, АТ вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дати його державної реєстрації в установленому законодавством порядку у порядку передбаченому Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV [44, с. 164].

Особи, які вирішили прийняти рішення щодо заснування товариства, мають відповідати обсягом правосуб'єктності. До таких осіб відносяться:

- 1) держава, яка діє на підставі Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V . Та виступає уповноваженим органом щодо управління державним майном;

2) територіальна громада, яка діє на підставі Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 № 280/97-ВР, виступає уповноваженим органом щодо управління комунальним майном. Також, якщо це не суперечить законодавству, може діяти його рішення, що регулює управління комунальним майном;

3) фізичні особи, що мають відповідну право- та дієздатність;

4) юридичні особи. У випадку, коли особа не відповідає вимогам Закону, щодо наявності чи відсутності спеціальної правосуб'єктності, вона не може бути засновником товариства.

Згідно із Законом, засновниками акціонерного товариства можуть бути одна, дві чи більше осіб. Засновниками може укладатися засновницький договір, у якому визначаються порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства, кількість, тип і клас акцій, що підлягають придбанню кожним засновником, номінальна вартість і вартість придбання цих акцій, строк і форма оплати вартості акцій, строк дії договору.

Особливе місце серед джерел корпоративного права має засновницький договір, що не є установчим документом. Засновницький договір з'явився в сучасній Україні з прийняттям Закону України «Про господарські товариства» і мав спочатку назву установчий договір.

Згідно чинного законодавства, а саме зі ст. 57 ГК України установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його створення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, - статут (положення) суб'єкта господарювання.

В узагальненому вигляді основні трактовки правової природи засновницького договору (незалежно від виду господарюючого суб'єкта) мають такий вигляд:

1) засновницький договір трактується як договір про сумісну діяльність по створенню юридичної особи, який припиняє свою дію після її державної реєстрації;

- 2) засновницький договір трактується як договір між засновниками на користь третьої особи - створюваної організації, який опосередковує зобов'язальні права та обов'язки між засновниками та створеною організацією;
- 3) засновницький договір трактується одночасно як установчий акт і акт внутрішньофірмового регулювання (організаційно-управлінський акт), який діє поряд зі статутом протягом всього існування створеної організації [49, с. 54].

Свою специфіку мають наукові підходи у правовій оцінці засновницького договору акціонерного товариства. У науковій літературі визначилися два підходи:

- 1) засновницький договір акціонерного товариства так само, як і установчі договори інших господарських товариств, діє протягом всього існування товариства;
- 2) засновницький договір акціонерного товариства припиняє свою дію після реєстрації товариства [48].

Зауважимо, що німецьке, французьке й англійське корпоративні законодавства не містять норм стосовно засновницького договору. Проте засновники вчиняють ті самі дії з підготовки, що й в Україні: оплата акцій або частин у статутному капіталі, укладення договорів, тощо. Втім, якщо в акціонерному товаристві договір припинив дію, то вже й відшкодування за ним є неможливим. Однак, на наш погляд, найбільш вдало норму сформульовано у ст. 51 Закону Німеччини «Про акціонерні товариства», згідно з якою позовна давність за договорами, укладеними засновниками при створенні товариства, становить п'ять років [80].

У разі створення АТ двома і більше особами між його засновниками укладається засновницький договір (природно, що подібний договір не може мати місце, якщо засновником АТ є одна особа) [38, с. 49].

Також відповідно до п. 5.6.6 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 26 лютого 2016 р. № 4 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» судам необхідно враховувати, що з набранням чинності ЦК України (ст. 142, 153) договір про

створення (заснування) АТ не регулює відносин між учасниками (акціонерами) товариства під час здійснення його діяльності та припиняє свою дію після досягнення мети – створення й державної реєстрації товариства. Зазначені договори мають відповідати загальним вимогам, що ставляться до правочинів, і під час розгляду спорів про визнання їх недійсними суди повинні керуватися відповідними нормами про недійсність правочинів.

Щоб створити ПрАТ, особи, які виявляють свій намір заснувати таке товариство, мають провести закрите (приватне) розміщення акцій, провести установчі збори та здійснити державну реєстрацію ПрАТ.

Відповідно до Закону, засновницький договір не є установчим документом товариства і діє до дати реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій. Засновницький договір укладається в письмовій формі.

Договір щодо заснування АТ оформлюється в письмовій формі та підписується всіма сторонами договору. Через те, що під час заснування АТ, засновники вкладають великий капіт і з'являються певні ризики, підписи засновників такого товариства за Законом мають бути нотаріально засвідчені відповідно до встановленого порядку (п. 11 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII ; «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22.02.2012 № 296/5) .

Засновницький договір АТ не лише містить певні обов'язки засновників цього товариства з приводу придбання кожним із них певної кількості, типу і класу акцій, визначенні їх номінальної вартості і вартості придбання цих акцій, строку і форми оплати вартості акцій, а й щодо регулювання їх спільних дій по створенню АТ. Спільність цих дій має полягати у їх взаємній узгодженості задля організації певних заходів, які вимагаються законодавством, та порядку вирішення питань на них [33, с. 6-7].

У науковій літературі зазначається, що у засновницькому договорі визначаються:

- порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства;
- кількість, тип і клас акцій, що підлягають придбанню кожним засновником;
- номінальна вартість і вартість придбання цих акцій;
- строк і форма оплати вартості акцій;
- строк дії договору [81].

У працях деяких науковців з'являється думка, що засновницький договір має особистий характер і не може здійснюватись через представника.

Під час створення приватного підприємства одним засновником, засновницький договір не укладається. В такому випадку одноособове рішення про заснування АТ приймається особою самотійно і оформлюється рішення про намір такої особи заснувати ПрАТ.

Розміщення акцій у разі створення АТ виконується безпосередньо шляхом приватного розміщення акцій серед засновників даного товариства, що закріплено у відповідних положеннях ЦК України (ч. 2 ст. 155), а також у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» (ч. 4 ст. 28).

Відповідно до Закону, створення акціонерного товариства складається з відповідних етапів:

- 1) прийняття установчими зборами рішення про створення ПрАТ та про закрите (приватне) розміщення акцій;
- 2) подання заяви та всіх необхідних документів на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- 3) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- 4) присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів;
- 5) укладення з Центральним депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування емісії акцій;
- 6) закрите (приватне) розміщення акцій серед засновників товариства;
- 7) оплата засновниками повної вартості акцій;

- 8) затвердження установчими зборами товариства результатів закритого (приватного) розміщення акцій серед засновників товариства, затвердження статуту товариства, а також прийняття інших рішень, передбачених Законом;
- 9) реєстрація товариства в органах державної реєстрації;
- 10) подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;
- 11) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;
- 12) отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- 13) видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції.

Укладення Договору про обслуговування випусків цінних паперів відбувається шляхом приєднання Емітента до запропонованих Центральним депозитарієм Умов Договору про обслуговування випусків цінних паперів відповідно до Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України [26].

Т.І. Бровченко зазначає, що строк дії засновницького договору ПрАТ обмежується моментом державної реєстрації господарського товариства [33].

Положення установчих документів господарських товариств, які не відповідають вимогам законодавства, не застосовуються. При вирішенні спорів про визнання установчих документів господарського товариства недійсними господарським судам необхідно розмежовувати правову природу статуту та установчого (засновницького) договору товариства [95].

У разі порушення процедури створення ПрАТ, що має нормативне закріплення в Законі, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку може прийняти рішення щодо відмови в реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій. Під час такого випадку, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку повинна звернутися до суду з позовом про ліквідацію такого приватного товариства.

У випадку, коли суд задовольних позов і направив його копії до державного реєстратора, реєструючий орган має вчинити дії, щодо внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи, відповідно до ст. 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Порушення зазначеного порядку створення АТ є підставою для застосування Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку відповідних заходів: прийняття рішення про відмову в реєстрації звіту про результати закритого/приватного розміщення акцій, що, в свою чергу, є підставою для звернення до суду з позовом про ліквідацію АТ.

У випадку, коли відбувається укладання договору щодо заснування АТ, на нашу думку необхідно приділити окремої уваги окремим пунктам, що стосуються оплати акцій товариства. Тому що, у законодавстві питання стосовно несвоєчасної та неповної оплати акцій, а також правових наслідків є неврегульовані належним чином.

Таким чином, окрім кількості та вартості акцій, у засновницькому договорі обов'язковому порядку мають зазначатися відповідальність сторін за неналежне виконання або невиконання засновниками покладених на них обов'язків по заснуванню товариства. Також, вважається, що договором можуть бути визначені умови зміни кількісного складу співзасновників акціонерного товариства. Законом не передбачено порядок та умови зміни кількісного складу співзасновників акціонерного товариства. Відповідно до цього, така заміна можлива за різних підстав. До таких підстав можна віднести смерть одного із співзасновників, невиконання одним із співзасновників зобов'язань по створенню даного товариства, а також у разі неможливості виконання зобов'язання, щодо оплати акцій, у випадку відсутності здатності подальшої участі засновника у створенні приватного товариства [71, с. 105].

Проаналізувавши викладене, можна зробити висновок, що договір про заснування ПрАТ не відноситься до установчих документів товариства. Він

регулює лише ті зобов'язальні відносини засновників, які виникають під час заснування АТ і визначає бажання осіб, які мають намір заснувати товариство, здійснити спільні дії, спрямовані на затвердження статуту ПрАТ та державну реєстрацію нового суб'єкта права, зобов'язує також кожного засновника передати внесок до її статутного фонду. Після державної реєстрації юридичної особи і завершення формування її статутного фонду зобов'язання, що виникли з цього договору, звичайно припиняються належним виконанням.

Таким чином, результатом прийняття рішення про створення ПрАТ є затвердження статуту АТ та видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції.

Отже, створення акціонерного товариства має саме приватно-правову модель, оскільки при заснуванні здійснюється закрите розміщення акцій (приватне розміщення акцій) серед засновників. В цій частині, Україна взяла за зразок німецьку модель створення АТ, а не англо-американську модель створення корпорацій.

2.2. Особливості формування статутного капіталу приватного акціонерного товариства

АТ – єдина організаційно-правова форма господарських організацій, формування статутного капіталу якої, здійснюється з використанням відповідного фінансового інструмента - акції. Відтак, встановлений законодавцем порядок формування статутного капіталу АТ істотно відрізняється від порядку його формування в інших господарських організаціях. При цьому, специфіка спеціального правового регулювання порядку формування статутного капіталу АТ спрямована на забезпечення його стабільності на основі узгодження приватних і публічних інтересів засновників (акціонерів), товариства і держави. У зв'язку з цим, у процесі заснування АТ засновники, самостійно визначаючи основний зміст своїх відносин з

формування статутного капіталу товариства, зобов'язані дотримуватися встановленого господарським законодавством порядку здійснення цих відносин, виконувати визначені законодавцем спеціальні процедури [43, с. 31-32].

Статутний капітал акціонерного товариства - це не реальне майно, а абстрактна величина, яка незмінно фіксується в статуті, у цьому розумінні - уявна величина. Величина статутного капіталу, вказана в статуті, залишається не змінною при всіх змінах у складі, формі й ціні майна, дійсного капіталу. Однак він не є недоторканим фондом коштів, який забороняється використовувати для поточних потреб товариства [59, с. 90].

Статутний капітал – це зареєстрована вартість простих і привілейованих акцій для акціонерних товариств та розмір статутного капіталу для інших підприємств, зафіксований у статутних документах [31, с. 168].

На думку А.М. Кадацької статутний капітал – це первинне джерело інвестування і формування майна підприємства. Він забезпечує регулювання відносин власності й управління підприємством, його розмір не може бути меншим від встановленої законодавством суми [63, с. 154].

У нормативно-правових актах, поняття «статутного капіталу» може трактуватися по різному:

- У ст. 83 ГК України зазначено, що статутний капітал - сума вкладів засновників та учасників господарського товариства.
- У ст. 155 ЦКУ України зазначено, що статутний капітал АТ утворюється з вартості вкладів акціонерів, внесених унаслідок придбання ними акцій.
- У п. 19 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства», статутний капітал – це капітал товариства, що утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариств.

В.В. Долинська виділяє такі функції статутного капіталу як: матеріально-забезпечувальна - внесене в рахунок оплати вкладу майна складає матеріальну базу для діяльності господарського товариства та його подальшій діяльності; гарантійну - господарське товариство несе відповідальність перед

кредиторами в межах належного йому майна, а воно не може бути менше статутного капіталу; розподільчу - через статутний капітал визначається доля участі кожного інвестора – учасника в господарському товаристві та його прибутки [51, с. 32-36].

На сучасному етапі розвитку корпоративного права переважна більшість правників виділяють три функції статутного капіталу акціонерного товариства: стартову (функцію джерела коштів для підприємницької діяльності), гарантійну й функцію визначення частки участі кожного акціонера в товаристві (функцію визначення обсягу корпоративних прав акціонера, регулятивну) [73, с. 88].

Акціонерні товариства мають свої особливості під час формування та зміни статутного капіталу. Формування статутного капіталу акціонерного товариства здійснюється випуском певної кількості акцій рівною номінальною вартістю [31, с. 170].

Формування статутного капіталу – це процес утворення майнової основи шляхом придбання акцій, яка охоплює гарантії для кредиторів. На нашу думку, необхідно вказане поняття визначити у законодавстві, що дасть змогу значно поліпшити правові аспекти формування майнової основи АТ [108, с. 154].

О.А. Черненко зазначає, що джерелом формування статутного капіталу є майно, що становило основу статутного капіталу з самого початку заснування товариства. Взагалі, законодавство не має чіткого виокремлення такого поняття як «джерело формування статутного капіталу». Для того, щоб зробити певні виокремлення загальних аспектів джерел формування статутного капіталу, потрібно провести його аналіз, а в результаті, і його визначення [108, с. 155].

Законодавство зазначає, що порядок формування статутного капіталу ПрАТ встановлюється самим Законом та статутом підприємства.

Під час правового регулювання відносин, щодо формування статутного капіталу ПрАТ, має місце застосування цивільного та господарського

законодавства. Їх співвідношення являє собою особливу значущість, щодо врегулювання відносин формування статутного капіталу, за допомогою застосування загального та спеціального цивільного та господарського законодавства. В такому випадку, має місце застосування лише загального або тільки спеціального законодавства. Або ж таке регулювання відбувається за допомогою застосування норм і загального, і спеціального цивільного та господарського законодавств.

Врегулювання відносин, щодо формування статутного капіталу є доволі складним процесом, склад якого включає в себе:

- публічно- правові юридичні факти;
- приватно- правові юридичні факти.

Настання таких юридичних фактів, відповідно до положень законодавства, тягне за собою настання правових наслідків. До правових наслідків по даному питанню, можна віднести утворення майнової основи виникнення господарської правосуб'єктності АТ. Вихідними умовами формування статутного капіталу відповідного АТ визначаються прийняттям установчими зборами товариства рішення про закриті (приватне) розміщення акцій. Таке рішення повинно містити відомості про:

- 1) дату проведення зборів засновників;
- 2) відомості про засновників;
- 3) визначене засновниками місцезнаходження АТ;
- 4) заплановану мету та предмет діяльності товариства;
- 5) запланований розмір статутного капіталу, що повинен бути не нижче визначеного законодавством розміру;
- 6) загальна кількість акцій, що планується розмістити;
- 7) номінальна вартість акції;
- 8) тип, клас, форма існування акцій, що планується розмістити, із зазначенням кількості акцій кожного типу, класу;
- 9) у разі якщо планується розмістити привілейовані акції, – права, які надаються їх власникам, а у разі якщо планується розмістити привілейовані

акції з поділом їх на класи, – права, які надаються їх власникам щодо кожного класу окремо;

10) дата початку та дата закінчення розміщення акцій;

11) строк та порядок оплати акцій (із зазначенням джерел та форми оплати акцій);

12) строк та порядок повернення внесків у разі відмови від створення АТ;

13) відомості про засновників або уповноважених осіб засновників, яким надаються повноваження здійснювати дії, пов'язані зі створенням АТ та реєстрацією випуску акцій [43, с. 33].

Статутний капітал АТ може збільшуватися шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій (додатковий випуск акцій) наявної номінальної вартості із залученням додаткових внесків у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Причому таке збільшення можливе після реєстрації звітів про результати розміщення всіх попередніх випусків акцій, тобто після повної оплати акцій та державної реєстрації АТ [109, с. 72].

Облік статутного капіталу ведеться на субрахунку 401 «Статутний капітал». Його розмір фіксується в установчих документах і не може бути меншим за встановлену законодавством величину. Статутний капітал публічних та приватних акціонерних товариств, згідно із Законом України «Про акціонерні товариства», не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства [104, с. 52-53].

Доволі часто особи, які є засновниками господарських товариств, не мають достатньо грошових коштів для того, щоб сформувати статутний капітал такої організації. Але формування статутного капіталу юридичної особи можливо не лише за рахунок фінансових ресурсів, а й шляхом внесення до статутного капіталу нематеріальних активів. У цьому разі нематеріальними активами можуть бути майнові права на об'єкти інтелектуальної власності [87, с. 89-90].

Стратегія внесення об'єктів інтелектуальної власності як нематеріальних активів до статутного капіталу має низку переваг:

- можливість сформувати значний за своїми розмірами статутний капітал без відволікання коштів і забезпечити доступ до банківських кредитів і інвестицій, використовуючи інтелектуальну власність як об'єкт застави нарівні з іншими видами майна;
- можливість амортизувати інтелектуальну власність у статутному капіталі і замінити її реальними коштами, тобто капіталізувати інтелектуальну власність;
- авторам і підприємствам - власникам інтелектуальної власності - можливість стати засновниками дочірніх і самостійних фірм без відгалуження коштів;
- право на отримання частки прибутку (дивідендів); - право на участь в управлінні підприємством через загальні збори правління;
- право на отримання ліквідаційної квоти у разі ліквідації підприємства [110, с. 97-98].

Коли має місце внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу АТ, то передусім ідентифікується такий об'єкт та перевіряється:

- хто має права на відповідний об'єкт;
- чи існують треті особи, які володіють стосовно відповідного об'єкта правами, які підтверджено договором застави, ліцензійним договором тощо;
- чи зможе АТ використовувати об'єкт інтелектуальної власності, майнові права на який вносяться до його статутного фонду;
- коли припиняються майнові права на такий об'єкт інтелектуальної власності [87, с. 90].

Відповідно переліку документів для відкриття рахунку для формування статутного фонду (статутного або складеного капіталу, пайового або неподільного фонду) Платинум Банку, необхідні такі документи:

- Заява про відкриття поточного рахунку (бланк банку).
- Один примірник оригіналу установчого документа або його копія, засвідчена нотаріально.

У разі відкриття рахунку для формування статутного фонду (статутного капіталу) акціонерного товариства замість установчого документа подається договір/рішення про створення акціонерного товариства або його копія, засвідчена нотаріально.

- Рішення засновників (учасників) про визначення особи, якій надається право розпорядчого підпису під час проведення грошових операцій за цим рахунком, яке оформляється у формі довіреності, засвідченої нотаріально (якщо хоча б одним із засновників (учасників) є фізична особа).

- Картка із зразками підписів і відбитка печатки, у якій наводиться зразок підпису особи, якій засновниками (учасниками) надано право розпорядчого підпису.

- Документи, що є підставою для ідентифікації осіб, які мають право підписів: паспорт (або документ, що посвідчує особу), а також для фізичних осіб - резидентів документ, виданий відповідним органом держаної податкової служби, що засвідчує реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків (картка платника податків/довідка про присвоєння ідентифікаційного номера).

У разі відкриття поточного рахунку для формування статутного фонду (статутного або складеного капіталу) господарського товариства, засновником (учасником) якого є одна особа, подаються:

- Заява про відкриття поточного рахунку (бланк Банку).

Інформація про те, що рахунок відкривається для формування статутного фонду (статутного або складеного капіталу) господарського товариства, засновником (учасником) якого є одна особа, зазначається в рядку "Додаткова інформація" заяви про відкриття поточного рахунку.

- Один примірник оригіналу установчого документа або його копія, засвідчена нотаріально.

У разі відкриття рахунку для формування статутного фонду (статутного капіталу) акціонерного товариства замість установчого документа подається

рішення про заснування акціонерного товариства або його копія, засвідчена нотаріально.

- Картка із зразками підписів і відбитка печатки.
- Довіреність або копія довіреності на ім'я особи, яка має право відкриття та розпорядження рахунком, засвідчена нотаріально. Якщо рахунок відкривається особисто засновником (учасником), то цей документ не вимагається.
- Документи, що є підставою для ідентифікації уповноваженої особи клієнта/довіреної особи: паспорт (або документ, що посвідчує особу), а також для фізичних осіб – резидентів [86].

Поруч із формуванням статутного капіталу АТ, стоїть обов'язок формування резервного капіталу.

На думку О.М. Грицино, резервний капітал - це власне запасне джерело фінансових ресурсів, що створюється як гарантія безперервної роботи підприємства і дотримання інтересів інвесторів [46, с. 125].

Відповідно до Закону, резервний капітал формується у розмірі не менше ніж 15 відсотків статутного капіталу товариства шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку. До досягнення встановленого статутом розміру резервного капіталу розмір щорічних відрахувань не може бути меншим ніж 5 відсотків суми чистого прибутку товариства за рік. Резервний капітал створюється для покриття збитків товариства, а також для виплати дивідендів за привілейованими акціями. Законами можуть бути додатково передбачені також інші напрями використання резервного капіталу.

Для акціонерних товариств передбачено менший мінімальний розмір резервного капіталу, проте для них встановлений мінімальний обсяг статутного капіталу (1250 мінімальних зарплат), який щороку зростає, оскільки прив'язаний до мінімальної заробітної плати. Законодавством України для АТ окремо виділяється можливість формування резервного капіталу не тільки шляхом відрахування від чистого прибутку, а й від нерозподіленого прибутку [46, с. 126].

Визначивши поняття статутного капіталу, можна зробити висновок, що статутним капіталом є капітал товариства, який утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариств.

Серед особливостей формування статутного капіталу, можна виокремити такі:

- розмір статутного капіталу не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення АТ;
- формування статутного капіталу здійснюється шляхом випуску певної кількості акції рівної номінальної вартості;
- статутний капітал це первинне джерело інвестування й формування майна підприємства;
- статутний капітал - це не реальне майно, а абстрактна величина, яка незмінно фіксується в статуті;
- величина статутного капіталу, вказана в статуті, залишається незмінною при всіх змінах у складі, формі й ціні майна, дійсного капіталу.

Суперечливим питанням є обов'язковість формування резервного капіталу ПрАТ. Згідно ст. 19 Закону України «Про акціонерні товариства», акціонерне товариство має право формувати резервний капітал у розмірі не менше ніж 15 відсотків статутного капіталу, якщо інше не визначено статутом товариства. Ця норма в Законі звучить як диспозитивна, хоча на практиці, формування резервного капіталу ПрАТ має обов'язків характер.

Отже, пропоную внести зміни до ст. 19 Закону України «Про акціонерні товариства», і надати зазначеній нормі обов'язкового характеру, змінивши формулювання статті не як «права», а як «обов'язку», а саме, змінити формулювання « має право формуватися» на «має формуватися», або додати норму до данної статті, яка б дозволила ПрАТ формувати резервний капітал на власний розсуд;

2.3 Порядок підготовки та проведення установчих зборів та затвердження статуту приватного акціонерного товариства

Одним із найважливіших етапів створення АТ, є затвердження змісту статуту відповідного товариства. Вивчаючи питання правильності та повноти змісту затвердженого статуту, можна зазначити, що від цього залежить ефективність та законність функціонування майбутнього ПрАТ. У випадку недотримання процедури затвердження статуту або відповідних умов, що закріплені чинним законодавством України, можуть нести для такого товариства негативні наслідки, а саме: невизнання такого установчого документа не дійсним, що призводить до ліквідації даного товариства.

Більше того, згідно із Законом, незатвердження установчими зборами статуту АТ вважається відмовою засновників від створення даного товариства та є підставою для повернення засновникам внесків, зроблених ними в рахунок оплати акцій [72, с. 76].

Для того, щоб затвердити статут акціонерного товариства, а також результати розміщення акцій і тим самим відкрити шлях до державної реєстрації товариства, скликаються установчі збори. Установчі збори скликаються на той момент, коли акціонерне товариство ще не створене, і виконують свою основну функцію - приймають рішення про створення акціонерного товариства та затверджують його статут, а також вирішують інші питання [96, с. 36].

Законодавством визначається період, в протягом якого зобов'язані бути проведені збори засновників (3 місяці), об'єднуючи його з передуючою стадією (з дати абсолютної оплати акцій засновниками), то що повинно поліпшити роботу засновників згідно здійсненні їх цілей сформувати АТ.

Спільно з цим, в Законі відсутні твердження щодо покарань, інших негативних наслідків, які можуть застосовуватися до засновників у разі недотримання

подібного терміну, а також здійсненості або нездійсненості його продовження.

Установчі збори акціонерного товариства мають бути проведені протягом трьох місяців з дати повної оплати акцій засновниками [6].

Відповідно до законодавства установчі збори АТ мають право вирішувати такі питання:

- вирішення питання про створення АТ та затвердження статуту товариства;
- вирішення питання щодо затвердження результатів приватного розміщення акцій АТ;
- у випадку, коли бажання акціонерів придбати акції перевищує кількості акцій, на яку оголошено підписку, установчі збори можуть вирішувати питання щодо збільшення кількості акцій. В такому випадку відбувається збільшення статутного капіталу;
- вирішення питання щодо зменшення розміру статутного фонду. Таке питання вирішується лише у випадках, коли у встановлений строк підпискою на акції покрита не вся необхідна сума, вказана у повідомленні;
- обирають наглядову раду акціонерного товариства, виконавчий та контролюючий орган акціонерного товариства;
  - вирішують питання про схвалення угод, укладених засновниками до створення акціонерного товариства;
- визначають пільги, що надаються засновникам;
- затверджують оцінку вкладів, внесених у натуральній формі;
- інші питання відповідно до установчих документів [96, с. 36-37].

Підготовка до проведення установчих зборів включає:

1. Визначення місця і дати проведення установчих зборів;
2. Оповіщення засновників про проведення уснатовчих зборів;
3. Підготовка документів до зборів, а саме: підготовка проекту протоколу установчих зборів; підготовка проекту Статуту; список (перелік) власників акцій (учасників установчих зборів); список кандидатів до складу правління, наглядової ради та ревізійної комісії.

Щодо визначення принципу голосування на установчих зборах, можна виокремити такі особливості:

1) на зборах засновників кількість голосів засновника залежить не від кількості акцій, які знаходяться в нього на праві власності, а від тієї кількості акцій, які підлягають придбанню даним засновником. Це відбувається через те, що акції відповідного товариства, яке засновується, ще не емітовані, хоча й повністю оплачені;

2) законодавством не визначено різниці, що визначає засновників залежно від типу акцій, які вже оплачені акціонерами і після завершення створення АТ мають стати їх власністю. Отже, права засновників відповідно до голосування при прийнятті рішень на установчих зборах однакові, на відміну від прав акціонерів, які залежать від типу акцій - прості чи привілейовані [36, с. 54].

Кількість голосів засновника на установчих зборах АТ визначається кількістю акцій товариства, які підлягають придбанню цим засновником [6].

Одним із етапів створення АТ є затвердження змісту статуту товариства. Від правильності та повноти викладення змісту статуту фактично залежить майбутнє товариства. Адже порушення процедури затвердження статуту або закріплення умов, які не відповідають вимогам законодавства, може виступати підставою для визнання такого установчого документу недійсним, що у свою чергу є підставою для ліквідації акціонерного товариства. Крім того, відповідно до Закону незатвердження установчими зборами статуту АТ вважається відмовою засновників від створення цього товариства та є підставою для повернення засновникам внесків, зроблених ними в рахунок оплати акцій [72, с. 76].

Саме статут АТ як його установчий документ подається в комплекті документів, необхідних для його державної реєстрації (ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб»). На відміну від засновницького договору, який закріплює зобов'язання засновників щодо створення АТ і діє до схвалення зобов'язань засновників загальними зборами акціонерів, статут визначає основні параметри АТ, його функціонування та діє з моменту

виникнення АТ як суб'єкта права, тобто його державної реєстрації та внесення відомостей про нього до відповідного реєстру [38, с. 61].

Незатвердження установчими зборами статуту ПрАТ вважається відмовою засновників від створення цього товариства та є підставою для повернення засновникам внесків, зроблених ними в рахунок оплати акцій. Повернення внесків здійснюється протягом 20 робочих днів з дати проведення установчих зборів, на яких не було прийнято рішення про затвердження статуту акціонерного товариства [44, с. 168].

Н.І. Костова зазначає, що статут АТ може розглядатися як складова частина установчого договору в його широкому значенні як зобов'язання, але щодо його співвідношення із установчим договором як установчим документом не зовсім коректно оцінювати статут АТ як складову установчого договору. Кожний з визначених документів має самостійне значення - засновницький договір закріплює рішення про створення товариства і затверджують положення, що мають вагомим правовим значенням для відповідного товариства. А статут, в свою чергу встановлює правовий статус товариства, представляючи його в зовнішніх правовідносинах [72, с. 76].

Виразенням наміру засновників товариства створити новий суб'єкт господарювання, є його заснування, цей факт підтверджує затвердження статуту даного товариства. Вимоги щодо виконання положень статуту є обов'язковим для всіх його учасників. Так як статут є установчим документом, він вирішує велику кількість питань, що не врегульовані законодавством.

Також, статут товариства має право вносити положення щодо обмеження кількості акцій, які можуть належити одному акціонеру, а також їх загальну номінальну вартість [105].

Правовий статус статуту ПрАТ визначає, що він є джерелом права визначеного АТ, діяльність якого він регламентує.

Головною умовою функціонування статуту, як основного засновницького документа є відповідність змісту статуту до чинного законодавства України.

Зміст статуту АТ містить відомості про:

- повне та скорочене найменування та тип АТ;
- розмір статутного капіталу. У випадку, коли товариством формується резервний капітал, тоді ще зазначається і його розмір;
- номінальну вартість і загальну кількість акцій, кількість кожного типу розміщених товариством акцій, у тому числі кількість кожного класу привілейованих акцій у разі розміщення привілейованих акцій, умови та порядок конвертації привілейованих акцій певного класу у прості акції чи у привілейовані акції іншого класу у випадках, якщо АТ передбачений випуск привілейованих акцій;
- права акціонерів - власників привілейованих акцій кожного класу;
- у випадку, коли товариством розміщуються привілейовані акції різних класів, тоді додатково вказуються клас акцій та розмір виплати дивідендів за ними;
- умови та порядок конвертації привілейованих акцій певного класу у прості акції товариства чи у привілейовані акції іншого класу у разі розміщення привілейованих акцій;
- права акціонерів – власників привілейованих акцій кожного класу у разі розміщення привілейованих акцій;
- наявність переважного права акціонерів приватного товариства на придбання акцій цього товариства, які пропонуються їх власником до продажу третій особі, та порядок його реалізації або відсутність такого права;
- порядок повідомлення акціонерів про виплату дивідендів;
- компетенцію загальних зборів;
- спосіб повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів та про зміни у порядку денному загальних зборів;
- склад органів АТ та їх компетенцію, порядок утворення, обрання і відкликання їх членів та прийняття ними рішень, а також порядок зміни складу органів АТ та їх компетенції; порядок внесення змін до статуту;
- засновників АТ;
- порядок припинення діяльності АТ [101, с. 22].

Провівши певні дослідження змісту статутів ПрАТ, ми виявили певні особливості:

- одним із важливих питань, які мають бути висвітлені у змісті статуту саме ПрАТ, є право акціонерів на переважне придбання акцій відповідного товариства, які відчужуються їх власником [8];

- наступною визначальною особливістю змісту статуту ПрАТ є надання можливості встановлювати більшу кількість голосів акціонерів для затвердження рішення з питань порядку денного загальних зборів. До питань, для вирішення яких не може бути збільшена кількість голосів, віднесено:

а) питання щодо дострокового припинення повноважень посадових осіб органів АТ;

б) питання щодо подання позову до посадових осіб товариства, який стосується відшкодування збитків, що були завданні товариству;

в) питання подання позову, у випадку порушення вимог законодавства, щодо вчинення значного правочину;

- завершальною особливістю щодо змісту статуту ПрАТ є можливість статутом передбачити перелік інших питань, вирішення яких відбувається голосуванням більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які відповідно до законодавства, були зареєстровані для участі у загальних зборах та є власниками голосуючого з відповідного питання акцій [72, с. 77].

Щодо факультативних умов статуту, на думку Н.І. Костової, слід приділяти увагу таким питанням:

- відповідальності акціонерів за невиконання чи неналежне виконання умов статуту, а також інших локальних актів товариства;

- серед переліку тих положень, що мають бути зазначені у статуті, яким повинна приділятися належна увага, мають бути питання щодо охорони комерційної таємниці;

- також належної уваги потрібно приділяти питанням, що встановлює відповідальність за невиконання або неналежного виконання ПрАТ обов'язку

про про виплату оголошених дивідендів. Право на дивіденди є одним із основних майнових прав, які посвідчуються акціями [72, с. 78].

Законодавство у сфері регламентації юридичних осіб приватного права відзначається достатньо високим рівнем динамічності. Трансформація його основних положень зумовлена не лише доволі актуальними євроінтеграційними процесами, але й прагненням законодавця максимально спростити здійснення підприємницької діяльності юридичними особами. Вказані чинники спричинили внесення до Цивільного кодексу України положень щодо можливості створення юридичних осіб приватного права на основі модельного статуту [60, с. 251].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» модельний статут – типовий установчий документ, затверджений Кабінетом Міністрів України, який використовується для створення та провадження діяльності юридичних осіб відповідних організаційно-правових форм, містить встановлені законом правила, що регулюють правовий статус, права, обов'язки та відносини, які пов'язані зі створенням, управлінням та провадженням господарської діяльності відповідних юридичних осіб.

Слід враховувати те, що можливість застосування чи відмови від застосування модельного статуту є результатом волевиявлення учасників (засновників) юридичної особи [113, с. 156].

Таким чином, проведення установчих зборів і затвердження статуту ПрАТ є чи не найвагомими етапами створення товариства. Так як, в цей момент приймаються найвагоміші рішення щодо створення товариства, а саме:

- щодо безпосереднього створення АТ;
- щодо затвердження результатів приватного розміщення акцій;
- щодо обрання голови наглядової ради, виконавчого та контролюючого органу АТ;
- щодо визначення пільг, які надаються акціонерам;
- щодо затвердження оцінки вкладів, внесених в натуральній формі;

- щодо інших питань, які визначають зміст установчих документів;
- щодо затвердження статуту.

Проаналізувавши викладений матеріал, можна сказати, що затвердження статуту підтверджує факт створення товариства. Так як цей документ є установчим для ПрАТ, в ньому встановлюються основні напрями діяльності товариства, повноваження й обов'язки органів управління, розмір статутного (резервного) капіталів, розмір та порядок виплати дивідендів, права власників – власників привілейованих акцій кожного класу та багато інших ключових питань щодо здійснення своєї діяльності товариством.

Провівши дослідження змісту статутів ПрАТ, слід зробити висновок, що вони мають певні особливості:

- У статуті ПрАТ важливе значення має визначення положення про переважне право акціонерів на придбання акцій цього товариства, що пропонуються їх власником до відчуження. Однією із характерних ознак ПрАТ є наділення акціонерів переважним правом на придбання акцій у разі відчуження їх власником третій особі.
- Статутом може встановлюватися більша кількість голосів акціонерів, необхідних для прийняття рішень з питань порядку денного. До питань, для прийняття рішення по яким не може бути збільшена голосів віднесено: про дострокове припинення повноважень посадових осіб органів товариства; про звернення з позовом до посадових осіб органів товариства стосовно відшкодування збитків, завданих товариству; про звернення з позовом у разі недотримання вимог цього Закону при вчиненні значного правочину.
- Статутом ПрАТ можуть бути передбачені інші питання, рішення щодо яких приймаються більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання акцій.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИВАТНИМ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

3.1. Особливості скликання та проведення загальних зборів приватного акціонерного товариства

Управління акціонерним товариством в сучасних умовах передбачає прийняття найрізноманітніших управлінських рішень, що торкаються різноманітних сторін діяльності. Їх обґрунтування потребує обширної інформації як внутрішнього так і зовнішнього характеру [97, с. 287].

У своїй роботі І.М. Волік зазначає, що у АТ, управління відбувається таким чином, що вищим органом управління є загальна збори, а пралінню надано компетенцію керівництва поточною діяльністю товариства. На наглядову раду ж покладено контроль діяльності правління у справах, що стосуються питань керівництва товариством, а що ж стосується контроль фінансово-господарської діяльності, то він покладений на ревізійну комісію. Але, аналізуючи застосування даних положень на практиці, можна сказати, що ключові питання вирішуються під час скликання загальних зборів, які переважно відбуваються один раз на рік, тому інша поточна діяльність контролюється правлінням [40, с. 73].

Так, В.Г. Жорнокуй указує, що право на участь в управлінні товариством здійснюється шляхом реалізації правомочностей, які становлять його зміст, а саме:

- участь у підготовці до проведення загальних зборів;
- участь у загальних зборах учасників господарського товариства;
- голосування з усіх питань порядку денного загальних зборів;

- вимагання проведення позачергових загальних зборів учасників [56, с. 187-191].

Положення щодо підготовка та проведення загальних зборів публічних та приватних акціонерних товариств є уніфікованими та регулюються загальними положеннями Закону. Серед особливостей проведення загальних зборів ПрАТ можна виокремити такі:

- у статуті ПрАТ можуть передбачатися додаткові питання, рішення з яких приймаються не 50% від присутніх на зборах акціонерів, а більшою кількістю голосів;
- у разі якщо кількість акціонерів ПрАТ становить менше 10, загальні збори мають можливість не формувати наглядову раду. У такому разі повноваження наглядової ради здійснюють загальні збори акціонерів, а повноваження щодо підготовки та проведення загальних зборів здійснює виконавчий орган, якщо інше не встановлено статутом товариства.

Вітчизняним законодавством передбачено два види загальних зборів: загальні (чергові або річні) та позачергові.

Бути учасниками загальних зборів ПрАТ мають право бути:

- акціонери;
- представники акціонерів товариства;

Під час проведення загальних зборів, за запрошенням особи, що ініціює їх проведення, додатково мають право бути присутніми такі особи:

- представник, який представляє інтереси незалежного аудитора ПрАТ;
- посадові особи, незалежно від наявності права власності на акції даного товариства;
- представник органу, що діє на підставі положень статуту товариства, та представляє права та інтереси осіб, що здійснюють свою діяльність за трудовим договором.

Акціонер може брати участь в роботі загальних зборів безпосередньо або через свого представника. Представником акціонера на загальних зборах акціонерного товариства може бути фізична особа або уповноважена особа

юридичної особи, а також уповноважена особа держави чи територіальної громади [84, с. 79].

Відповідно до Закону, представником акціонера - фізичної чи юридичної особи на загальних зборах акціонерного товариства може бути інша фізична особа або уповноважена особа юридичної особи, а представником акціонера - держави чи територіальної громади - уповноважена особа органу, що здійснює управління державним чи комунальним майном.

Також Закон визначає перелік акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, складається станом на 24 годину за три робочих дні до дня проведення таких зборів у порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України. На вимогу акціонера товариство або особа, яка веде облік права власності на акції товариства, зобов'язані надати інформацію про включення його до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах. Вносити зміни до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, після його складення заборонено.

Загальні збори можуть вирішувати будь-які питання діяльності акціонерного товариства. Проте, Законом та ЦК України визначена виключна компетенція загальних зборів ПрАТ:

- встановлення напрямів здійснення своєї діяльності товариства;
- внесення змін до статуту товариств;
- прийняття рішення про анулювання викуплених акцій;
- прийняття рішення про зміну типу товариства;
- прийняття рішення про розміщення акцій;
- прийняття рішення про збільшення статутного капіталу товариства;
- прийняття рішення про зменшення статутного капіталу товариства;
- прийняття рішення про дроблення або консолідацію акцій;
- затвердження положень про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію (ревізора) товариства, а також внесення змін до них;

- затвердження інших внутрішніх документів товариства, якщо інше не передбачено статутом товариства;
- затвердження річного звіту товариства;
- розподіл прибутку і збитків товариства;
- прийняття рішення про викуп товариством розміщених ним акцій;
- прийняття рішення про форму існування акцій; - затвердження розміру річних дивідендів;
- прийняття рішень з питань порядку проведення загальних зборів;
- обрання членів наглядової ради, затвердження умов цивільно-правових або трудових договорів, що укладатимуться з ними, встановлення розміру їх винагороди, обрання особи, яка уповноважується на підписання цивільно-правових договорів з членами наглядової ради;
- прийняття рішення про припинення повноважень членів наглядової ради;
- обрання голови та членів ревізійної комісії (ревізора), прийняття рішення про дострокове припинення їх повноважень;
- затвердження висновків ревізійної комісії (ревізора), прийняття рішення про дострокове припинення їх повноважень;
- прийняття рішення про виділ, припинення та ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження порядку та строків ліквідації, порядку розподілу між акціонерами майна, що залишається після задоволення вимог кредиторів, і затвердження ліквідаційного балансу;
- прийняття рішення за наслідками розгляду звіту наглядової ради, звіту виконавчого органу, звіту ревізійної комісії (ревізора);
- затвердження принципів (кодексу) корпоративного управління товариства;
- обрання комісії з припинення акціонерного товариства;
- вирішення інших питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів згідно із статутом або положенням про загальні збори товариства.

Статутом ПрАТ (крім товариств, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків акцій належать державі, а також акціонерних товариств, 50 і більше відсотків акцій яких знаходяться у статутних капіталах господарських

товариств, частка держави в яких становить 100 відсотків) може передбачатися, що загальні збори можуть вирішувати будь-які питання, у тому числі ті, що належать до виключної компетенції наглядової ради. Якщо кількість акціонерів ПрАТ перевищує 100, рішення про включення до статуту такого ПрАТ відповідного положення має бути прийнято більш як 95 відсотками голосів акціонерів від їх загальної кількості [6].

Законом визначено, що річні загальні збори товариства проводяться не пізніше 30 квітня наступного за звітним року.

Дата проведення зборів призначається як мінімум за 2 місяці. Цей строк обумовлений тим, що за законом за 45 днів до дати проведення зборів необхідно зробити повідомлення всіх акціонерів про майбутні збори [116, с. 119].

Повідомлення про проведення загальних зборів та проект порядку денного надсилається акціонерам персонально особою, яка скликає загальні збори, у спосіб, передбачений наглядовою радою товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Повідомлення розсилає особа, яка скликає загальні збори, або особа, яка веде облік прав власності на акції товариства у разі скликання загальних зборів акціонерами [6].

Так, Юлія Пилипко вважає, що акціонерне товариство повинно мати документарні підтвердження надіслання персональних повідомлень про проведення загальних зборів та зберігати їх. В іншому разі у недобросовісних акціонерів будуть всі можливості зловживати своїми правами та вимагати визнання рішення загальних зборів недійсними, а акціонерне товариство не буде мати змоги довести в судовому порядку факт належного повідомлення [88, с. 34].

Згідно із законодавством, повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства має містити такі дані:

- 1) повне найменування та місцезнаходження товариства;
- 2) дата, час та місце (із зазначенням номера кімнати, офісу або залу, куди мають прибути акціонери) проведення загальних зборів;

- 3) час початку і закінчення реєстрації акціонерів для участі у загальних зборах;
- 4) дата складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах;
- 5) перелік питань разом з проектом рішень (крім кумулятивного голосування) щодо кожного з питань, включених до проекту порядку денного;
- 6) адресу власного веб-сайту, на якому розміщена інформація з проектом рішень щодо кожного з питань, включених до проекту порядку денного, а також інформацію, зазначену в частині четвертій цієї статті;
- 7) порядок ознайомлення акціонерів з матеріалами, з якими вони можуть ознайомитися під час підготовки до загальних зборів;
- 8) порядок участі та голосування на загальних зборах за довіреністю [6].

Після того як акціонерам товариства надіслано повідомлення про проведення загальних зборів, АТ вже не має право вносити зміни до документів, які були надіслані акціонерам або з якими вони мали змогу ознайомитися. Щодо змін, які товариство мають право зробити, то до них відносяться зміни до зазначених документів у зв'язку зі змінами в порядку денному чи у зв'язку з виправленням помилок. У такому випадку, зміни вносяться не пізніше ніж за 10 днів до дати проведення загальних зборів [69, с. 75].

Визначаючи порядок проведення загальних зборів товариства, то можна зазначити, що такий порядок встановлюється у статуті даного товариства, а у випадку відсутності таких положень у статуті, порядок проведення встановлюється прийняттям відповідного рішення самими загальними зборами.

Згідно з чинним законодавством, порядок проведення загальних зборів має ряд особливостей, а саме:

- загальні збори АТ не можуть починатися раніше, ніж це визначено повідомленням про проведення загальних зборів;
- реєстрація акціонерів (їх представників) проводиться на підставі переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, складеного в

порядку, передбаченому законодавством про депозитарну систему України, із зазначенням кількості голосів кожного акціонера. Реєстрацію акціонерів (їх представників) проводить реєстраційна комісія, яка призначається наглядовою радою;

- реєстраційна комісія має право відмовити в реєстрації акціонеру (його представнику) лише у разі відсутності в акціонера (його представника) документів, які ідентифікують особу акціонера (його представника), а у разі участі представника акціонера - також документів, що підтверджують повноваження представника на участь у загальних зборах акціонерів товариства;

- акціонер, який не зареєструвався, не має права брати участь у загальних зборах;

- акціонери (акціонер), які на дату складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, сукупно є власниками 10 і більше відсотків голосуючих акцій, а також Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку можуть призначати своїх представників для нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків. Про призначення таких представників товариство повідомляється письмово до початку реєстрації акціонерів;

- хід загальних зборів або розгляд окремого питання за рішенням ініціаторів загальних зборів чи самих зборів може фіксуватися технічними засобами, відповідні записи яких додаються до протоколу загальних зборів.

Щодо визначення прав акціонерів на можливість внесення пропозицій до порядку денного загальних зборів АТ, то такі пропозиції має право вносити акціонер, який має право власності на акції, незалежно від їх кількості. Право внесення своїх пропозицій також відноситься до внесення пропозицій щодо нових кандидатів до складу органів управління товариством. В такому випадку склад органів управління не може перевищувати кількість кожного з органів.

Відповідно до законодавства, пропозиції вносяться не пізніше ніж за 20 днів до проведення загальних зборів. Такі пропозиції подаються виключно в письмовій формі, в якій зазначається:

- прізвище (найменування) акціонера, який вносить дану пропозицію;
- кількості, тип та (або) клас акцій, які йому належать;
- зміст пропозиції до питання та (або) проекту рішення;
- а також кількість, типу та (або) клас акцій, які належать кандидату, який пропонується цим акціонером до складу органів товариства.

Вносити зміни до порядку денного загальних зборів, можливо лише внесенням нових питань та проектів запропонованих рішень.

Крім проведення чергових загальних зборів не менш актуальним є належне унормування підготовки та проведення позачергових загальних зборів акціонерного товариства. ст. 47 Закону визначає, що позачергові загальні збори акціонерного товариства скликаються наглядовою радою акціонерного товариства:

- 1) з власної ініціативи акціонера;
- 2) на вимогу виконавчого органу - в разі порушення провадження про визнання товариства банкрутом або необхідності вчинення значного правочину;
- 3) на вимогу ревізійної комісії (ревізора);
- 4) на вимогу акціонерів (акціонера), які на день подання вимоги сукупно є власниками 10 і більше відсотків простих (голосуючих) акцій товариства;
- 5) в інших випадках, встановлених законом або статутом товариства.

Відповідно до Закону, проведення позачергових загальних зборів має такі особливості:

1. Для скликання позачергових зборів подається вимога для їх проведення. Дана вимога подається виключно в письмовій формі виконавчому органу і надсилається на адресу місцезнаходження АТ. У вимозі зазначається:

- орган або прізвища (найменування) акціонерів, які подають дану вимогу;
- підстава скликання позачергових зборів;
- порядок денний проведення позачергових зборів АТ.

Під час скликання позачергових зборів з ініціативи акціонерів, вимога щодо їх проведення повинна додатково містити інформацію про кількість, тип і клас акцій, які належать акціонерам. Дана вимога обов'язкова має бути підписана всіма акціонерами, які її подають.

В тому випадку, коли позачерговими зборами передбачено розгляд питання щодо відставки голови колегіального виконавчого органу або одноосібного виконавчого органу, одночасно обов'язково повинна подаватися пропозиція кандидатури для обрання голови колегіального виконавчого органу АТ (одноосібного виконавчого органу), або для призначення особи, яка тимчасово здійснюватиме його повноваження;

2. Рішення про скликання або відмову про скликання приймається наглядовою радою у 10 денний строк з моменту отримання такої вимоги;

3. Рішення наглядової ради про відмову у скликанні позачергових загальних зборів АТ може бути прийнято лише в таких випадках:

- коли акціонер на момент подання такої вимоги не є власником 10 і більше відсотків голосуючих акцій товариства;
- неповноти даних, передбачених Законом.

4. Позачергові загальні збори АТ, які скликаються наглядовою радою, повинні бути проведені протягом 45 днів з дати отримання товариством вимоги про їх скликання;

5. Під час прийняття рішення про скликання позачергових загальних зборів, виключно в інтересах товариства, наглядова рада може встановити, що повідомлення про скликання позачергових загальних зборів здійснюватиметься не пізніше ніж за 15 днів до дати їх проведення.

6. На випадок, коли наглядова рада прийняла рішення про відмову вимозі акціонерів щодо проведення позачергових загальних зборів, протягом 10 днів з

моменту отримання такої вимоги або прийняття рішення про відмову загальні збори такого товариства можуть бути проведені акціонерами, які подавали таку вимогу відповідно до Закону, протягом 90 днів з дати надсилання такими акціонерами товариству вимоги про їх скликання.

У разі відмови наглядової ради про проведення позачергових загальних зборів, дане рішення може бути оскаржено в судовому порядку;

7. Повідомлення про проведення позачергових загальних зборів має бути розміщено не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення у загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів або через особу, яка провадить діяльність з оприлюднення регульованої інформації від імені учасників фондового ринку.

8. Не пізніше ніж за 30 днів до дати проведення позачергових загальних зборів АТ має розмістити та забезпечити наявність на власному веб-сайті такої інформації:

- повідомлення про проведення загальних зборів;
- інформацію про загальну кількість акцій та голосуючих акцій станом на дату складання переліку осіб, яким надсилається повідомлення про проведення загальних зборів (у тому числі загальну кількість окремо по кожному типу акцій у разі, якщо статутний капітал товариства представлений двома і більше типами акцій);

3) перелік документів, що має надати акціонер (представник акціонера) для його участі у загальних зборах;

4) проекти рішень з питань, включених до порядку денного загальних зборів, підготовлені наглядовою радою або у разі, якщо не запропоновано ухвалення жодного рішення, коментар органу управління товариства щодо кожного питання, включеного до порядку денного загальних зборів.

Раніше законодавством України була встановлена вимога щодо визнання правомочності загальних зборів акціонерного товариства (кворуму) лише за умови, коли у зборах беруть участь акціонери, що володіють в сукупності не

менш як 60% акцій, що голосують. Це давало можливість власникам, які сукупно володіють від 40% до 50% акцій, навмисно блокувати проведення загальних зборів, що призводило до свідомого затягування в ухваленні важливих рішень акціонерами, а також спричиняло зловживання та порушення корпоративних прав та інтересів акціонерів [113, с. 150].

У разі якщо власник цінних паперів протягом одного року з дня набрання чинності цим Законом не уклав з обраною емітентом депозитарною установою договору про обслуговування рахунка в цінних паперах від власного імені або не здійснив переказ належних йому прав на цінні папери на свій рахунок у цінних паперах, відкритий в іншій депозитарній установі, цінні папери такого власника (які дають право на участь в органах емітента) не враховуються при визначенні кворуму та при голосуванні в органах емітента [92].

На сьогодні, законодавство зазначає, що загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками більш як 50 відсотків голосуючих акцій.

Згідно з Законом, голосування на загальних зборах акціонерного товариства з питань порядку денного проводиться виключно з використанням бюлетенів для голосування, крім загальних зборів акціонерів шляхом заочного голосування (опитування).

Для проведення підрахунків голосів акціонерів на зборах бюлетені для голосування повинні відповідати зразкам, затвердженим Наглядовою радою Товариства, та повинні бути засвідчені підписом голови реєстраційної комісії та печаткою Товариства [93].

Завершальним етапом проведення загальних зборів є в десятиденний строк підписання головою та секретарем зборів протоколу загальних зборів.

Альтернативним способом проведення загальних зборів вважається проведення загальних зборів акціонерів шляхом заочного голосування (опитування).

Відповідно до Закону, можливість прийняття рішення за допомогою методу опитування є тільки у випадках, які безпосередньо зазначені у статуті

ПрАТ з кількісним складом акціонерів, що не перевищує 25 акціонерів. У такому випадку пропозиція певного рішення або питання, що виноситься на голосування надсилається акціонерам - власникам голосуючих акцій, які мають протягом п'яти календарних днів з дати одержання відповідного проекту рішення або питання для голосування у письмовій формі сповістити щодо нього свою думку. Протягом 10 календарних днів з дати одержання повідомлення від останнього акціонера - власника голосуючих акцій всі акціонери - власники голосуючих акцій повинні бути в письмовій формі проінформовані головою зборів про прийняте рішення. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували всі акціонери - власники голосуючих акцій.

Таким чином, можна сказати, що загальні збори є вищим органом АТ, який виражає волю більшості акціонерів.

Цей орган, за допомогою реалізації прав акціонерів щодо управління товариством, зазначає основні напрями діяльності АТ, стратегії та способи досягнення поставлених цілей та завдань задля ефективного функціонування товариством в цілому.

Отже, положення щодо підготовки та проведення загальних зборів публічних та приватних акціонерних товариств є уніфікованими та регулюються загальними положеннями Закону. Серед особливостей проведення загальних зборів ПрАТ можна виокремити такі:

- у статуті ПрАТ можуть передбачатися додаткові питання, рішення з яких приймаються не 50% від присутніх на зборах акціонерів, а більшою кількістю голосів;
- у разі якщо кількість акціонерів ПрАТ становить менше 10, загальні збори мають можливість не формувати наглядову раду. У такому разі повноваження наглядової ради здійснюють загальні збори акціонерів, а повноваження щодо підготовки та проведення загальних зборів здійснює виконавчий орган, якщо інше не встановлено статутом товариства.

Проаналізувавши вище викладений матеріал, можна виділити певні переваги та недоліки скликання та проведення загальних зборів ПрАТ.

На нашу думку, головною перевагою функціонування загальних зборів є те, що кожний акціонер має право брати участь у роботі управління товариством особисто або через свого представника. Таким чином, кожний акціонер має право залучати у роботу товариством людину, яка має більшу компетентність, задля більш продуктивного функціонування товариства.

Недоліком проведення загальних зборів ПрАТ є проведення голосування із порядку денного товариства з малою кількістю акціонерів проводиться виключно з використанням бюлетенів. Це положення суперечить політиці спрощення ведення бізнесу.

Проаналізувавши цю проблему, пропоную внести зміни до ст. 43 Закону України «Про акціонерні товариства», та додати положення, що спростить процедуру головування на загальних зборах ПрАТ, а саме, додати до данної статті пункт, яким буде дозволено акціонерним ПрАТ із кількістю до 25 акціонерів проводити голосування не з використання бюлетенів, а надати товариствам у статуті самостійно визначати спосіб голосування. Таким чином, це скоротить час і спростить процедуру проведення голосування ;

3.2 Правові засади формування та повноваження наглядової ради приватного акціонерного товариства

Право акціонерів на управління товариством із упевненістю можна вважати основоположним. Указане зумовлене тим, що від належного, ефективного та продуманого управління товариством, його акціонерами, яке, зокрема, виявляється шляхом обрання членів наглядової ради акціонерного товариства, яким відтепер, відповідно до законодавчих змін, у тому числі є незалежний директор, залежить прибуток товариства. Поряд із цим основною

функцією наглядової ради акціонерного товариства є захист прав акціонерів і регулювання діяльності виконавчого органу [85, с. 133].

У той же час, наглядова рада є стратегічно важливими елементом системи управління товариством, яка є своєрідним «буфером», медіатором між правлінням та акціонерами, висловлювачем та координатором їхніх інтересів. Цей орган управління має найбільше коло закріплених за ним функцій, задач та обов'язків. Все це впливає на надмірну завантаженість ради, що, в свою чергу, негативно відображається на результатах її роботи, функціонуванні всієї системи органів управління та діяльності компанії в цілому [78, с. 55].

Законом зазначено, що наглядова рада АТ є колегіальним органом, який виконує захист прав акціонерів ПрАТ і в межах своєї компетенції, яка зазначається у статуті товариства та Законом, здійснює управління даним товариством, а також контролює та регулює діяльність виконавчого органу .

Раніше українським законодавством передбачалась можливість формувати Наглядову Раду виключно з числа акціонерів, а новим законом дозволено обирати її членом як акціонера, так і його представника. Цим розв'язується проблема формування Наглядової Ради в акціонерному товаристві, учасниками яких є юридичні особи [75, с. 43].

Це положення підтверджує у своїй роботі і науковець І. Спасибі-Фатєєва, вона зазначає, якщо участь у загальних зборах АТ доступна кожному із акціонерів і забезпечена гарантіями Закону, то участь в інших органах АТ можлива лише в разі обрання до них акціонера [103, с. 341].

Головною відмінністю формування наглядової ради ПрАТ є те, що на відміну від публічних акціонерних товариств, де формування наглядової ради є обов'язковим, то у ПрАТ з кількістю акціонерів менше 10 є необов'язковим. Також необов'язковою умовою створення наглядової ради ПрАТ, при кількості 10 і більше акціонерів, можливе лише у випадку, коли всі акціонери є афілійовані один до одного. В такому випадку повноваження наглядової ради здійснюють загальні збори акціонерів, а повноваження щодо підготовки та

проведення загальних зборів здійснює виконавчий орган товариства, якщо інше не встановлено статутом.

Також, серед особливостей формування і функціонування наглядової ради ПрАТ можна виокремити такі:

- порядок виплати винагороди членам наглядової ради встановлюється статутом ПрАТ або положенням про наглядову раду, або положенням про винагороду членів наглядової ради, в той час, коли такий порядок публічного акціонерного товариства встановлюється лише положенням про винагороду членів наглядової ради;
- статутом ПрАТ може бути передбачено строк повноважень наглядової ради, але такий строк не може перевищувати три роки.

Наглядова рада формується за рішенням загальних зборів АТ, підконтрольна і підзвітна загальним зборам. Головним завданням наглядової ради є захист прав акціонерів та здійснення контролю управлінської діяльності акціонерного товариства в особі його виконавчого органу. Таким чином, наглядова рада АТ є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та законодавством, контролює та регулює діяльність виконавчого органу. Формою роботи ради є засідання, які проводяться в порядку передбаченими внутрішніми нормативними актами [84, с. 88].

За Законом, до виключної компетенції наглядової ради належить:

- встановлення положень внутрішнього управління, якими здійснюється регулювання діяльності товариства, за винятком тих, які відносяться до виключної компетенції загальних зборів цим Законом, та тих, що передані за рішенням наглядової ради для затвердження виконавчому органу;
- встановлення положень про розмір та виплату винагороди членам виконавчого органу ПрАТ, вимоги до якого встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, крім тих, які встановлюються іншою компетентною особою, наприклад, вимог до положення щодо виплати

винагороди членам виконавчого органу АТ - банку, які встановлюються Національним банком України;

- затвердження звіту про винагороду членам виконавчого органу АТ, вимоги до якого встановлено Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, крім вимог до звіту про винагороду членів виконавчого органу акціонерного товариства - банку, які встановлюються Національним банком України;

- вчинення підготовчих дій щодо порядку денного загальних зборів, ухвалення рішення про дату їх проведення та про внесення пропозицій до порядку денного, крім скликання акціонерами позачергових загальних зборів;

- формування тимчасової лічильної комісії у разі скликання загальних зборів наглядовою радою, якщо інше не встановлено статутом товариства;

- ухвалення форми і тексту бюлетеня для голосування на загальних зборах;

- ухвалення відповідних рішень про проведення чергових або позачергових загальних зборів відповідно до затвердженого статуту товариства та у випадках, встановлених Законом;

- затвердження рішення про продаж акцій, які були викуплені АТ раніше;

- прийняття рішення про розміщення товариством інших цінних паперів, крім акцій;

- затвердження рішення про викуп розміщених товариством цінних паперів, крім акцій;

- затвердження ринкової вартості майна у випадках, передбачених Законом;

- обрання та припинення повноважень голови і членів виконавчого органу;

- затвердження умов контрактів, які укладатимуться з членами виконавчого органу, встановлення розміру їх винагороди;

- ухвалення рішення про відсторонення голови або члена виконавчого органу від здійснення повноважень та обрання особи, яка тимчасово здійснюватиме повноваження голови виконавчого органу;

- обрання та припинення повноважень голови і членів інших органів товариства;

- призначення і звільнення керівника підрозділу внутрішнього аудиту (внутрішнього аудитора);
- затвердження умов трудових договорів, що укладаються з працівниками підрозділу внутрішнього аудиту (з внутрішнім аудитором), встановлення розміру їхньої винагороди, у тому числі заохочувальних та компенсаційних виплат;
- здійснення контролю за своєчасністю надання (опублікування) товариством достовірної інформації про його діяльність відповідно до законодавства, опублікування товариством інформації про принципи (кодекс) корпоративного управління товариства;
- розгляд звіту виконавчого органу та затвердження заходів за результатами його розгляду у разі віднесення статутом товариства питання про призначення та звільнення голови та членів виконавчого органу до виключної компетенції наглядової ради;
- обрання реєстраційної комісії, за винятком випадків, встановлених Законом;
- обрання аудитора (аудиторської фірми) товариства для проведення аудиторської перевірки за результатами поточного та/або минулого (минулих) року (років) та визначення умов договору, що укладатиметься з таким аудитором (аудиторською фірмою), встановлення розміру оплати його (її) послуг;
- затвердження рекомендацій загальним зборам за результатами розгляду висновку зовнішнього незалежного аудитора (аудиторської фірми) товариства для прийняття рішення щодо нього;
- визначення дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, порядку та строків виплати дивідендів у межах граничного строку;
- вирішення питань про участь товариства у промислово-фінансових групах та інших об'єднаннях;
- вирішення питань про створення та/або участь в будь-яких юридичних особах, їх реорганізацію та ліквідацію;

- вирішення питань про створення, реорганізацію та/або ліквідацію структурних та/або відокремлених підрозділів товариства;
- вирішення питань, віднесених до компетенції наглядової ради у разі злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення товариства;
- прийняття рішення про надання згоди на вчинення значного правочину або про попереднє надання згоди на вчинення такого правочину у випадках, передбачених законодавством, а також про надання згоди на вчинення правочинів із заінтересованістю;
- визначення ймовірності визнання товариства неплатоспроможним внаслідок прийняття ним на себе зобов'язань або їх виконання, у тому числі внаслідок виплати дивідендів або викупу акцій;
- прийняття рішення про обрання оцінювача майна товариства та затвердження умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг;
- ухвалення відповідного рішення про обрання заміну або заміну депозитарної установи, яка надає АТ додаткові послуги, прийняття умов договору, яке буде укладатися з цією установою, встановлення розміру оплати її послуг;
- вирішення інших питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради згідно із статутом акціонерного товариства.

Також, Наглядовій раді надається право відсторонити його від виконання повноважень та призначити тимчасово виконуючого обов'язки до прийняття Загальними Зборами відповідного рішення. До компетенції Наглядової Ради можна зарахувати питання стосовно обрання й відкликання членів виконавчого органу, а також встановлення розміру їх винагороди [75, с. 43].

Стандартно до складу наглядової ради входять: голова наглядової ради; заступник голови наглядової ради; певна, кількість членів наглядової ради [76, с. 56].

Членами наглядової ради в основному виступають акціонери (найчастіше великі, тобто що володіють значними пакетами статутного капіталу акціонерного товариства) [69, с. 77].

Аналізуючи чинне законодавство України, можна зробити певне узагальнення щодо положень, які регулюють відносини обрання членів наглядової ради. У Законі визначено спосіб обрання членів наглядової ради, а саме – кумулятивний, але він можливий лише тоді, коли такий спосіб визначений статутом товариства.

Слід зазначити, що кумулятивне голосування - це голосування під час якого, обрання органів товариства, за умови, коли загальна кількість голосів акціонера помножується на кількість членів органу акціонерного товариства, що обираються, а акціонер має право віддати всі підраховані таким чином голоси за одного кандидата або розподілити їх між кількома кандидатами [6].

Алексєєва О.Є. зазначає, що при кумулятивному голосуванні члени наглядової ради вважаються обраними до її складу, а наглядова рада вважається сформованою виключно за умови обрання повного кількісного складу наглядової ради [29, с. 24].

Член наглядової ради здійснює свої повноваження на підставі договору з товариством. Від імені товариства договір підписує особа, уповноважена на те загальними зборами. У договорі з членом наглядової ради товариства може бути передбачена виплата йому винагороди та можливість сплати товариством за нього внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Дія договору з членом наглядової ради припиняється в разі припинення його повноважень [69, с. 79].

За законодавством України можливе залучення до управління АТ незалежного члена наглядової ради (незалежного директора), проте це не є обов'язковим, тому наявність такого органу визначається безпосередньо самим товариством. Якщо ж ПрАТ виявило бажання залучити до управління товариством незалежного директора, то врегулювання відносин щодо нього відбувається за Законом та статутом товариства.

Закон зазначає визначення незалежного директора, як члена наглядової ради, на якого відсутній будь-який вплив з боку інших осіб у процесі прийняття

рішень під час виконання обов'язків незалежного директора. Зокрема, не може вважатися незалежним директором особа, якщо вона:

- 1) входила протягом попередніх п'яти років до складу органів управління цього товариства та (або) афілійованих з ним юридичних осіб;
- 2) одержує та (або) одержувала протягом попередніх трьох років від цього товариства та (або) афілійованих з ним юридичних осіб додаткову винагороду в розмірі, що перевищує 5 відсотків сукупного річного доходу такої особи за кожний з таких років;
- 3) володіє (прямо або опосередковано) 5 і більше відсотками статутного капіталу юридичної особи чи є посадовою особою або особою, яка здійснює управлінські функції в такій юридичній особі, а також є фізичною особою - підприємцем, яка протягом минулого року мала істотні ділові відносини з товариством та (або) афілійованими з ним юридичними особами;
- 4) є та (або) була протягом попередніх трьох років незалежним аудитором цього товариства та (або) афілійованих з ним юридичних осіб;
- 5) є та (або) була протягом попередніх трьох років працівником аудиторської фірми, яка протягом попередніх трьох років надавала аудиторські послуги цьому товариству та (або) афілійованим з ним юридичним особам;
- 6) є та (або) була протягом попередніх трьох років працівником цього товариства та (або) афілійованих з ним юридичних осіб;
- 7) є акціонером - власником контрольного пакета акцій та (або) є представником акціонера - власника контрольного пакета акцій цього товариства в будь-яких цивільних відносинах;
- 8) була сукупно більш як 12 років членом наглядової ради цього товариства;
- 9) є близькою особою осіб, у вище зазначених пунктах;
- 10) не відповідає додатковим критеріям, встановленим статутом або іншими внутрішніми документами товариства.

Для більш ефективної роботи органів управління АТ, з числа членів наглядової ради обирається простою більшістю голосів від кількісного складу

наглядової ради, якщо інше не передбачено статутом товариства Голова наглядової ради.

Не може бути обраним головою наглядової ради ПрАТ, член наглядової ради, який протягом попереднього року був головою колегіального виконавчого органу а особою, яка здійснювала повноваження одноосібного виконавчого органу.

До компетенції Голови наглядової ради належать:

- виконання організаційних робіт та контроль за виконанням плану роботи;
- ініціювання засідань наглядової ради, головування на них, ухвалення порядку денного, організація ведення протоколів засідань;
- підготовка доповіді та звітування перед загальними зборами акціонерів;
- підтримка постійних контактів із іншими органами та посадовими особами; - укладання контракту з головою та членами правління.

В наглядовій раді АТ можливе утворення постійних чи тимчасових комітетів. Вони утворюються виключно з числа її членів з метою дослідження і аналізу питань, що належать до компетенції наглядової ради. О.В. Паплик зазначає, що у приватному товаристві мають можливість утворюватися комітети з певних питань, а саме: з питань аудиту та з питань інформаційної політики товариства. Можливість очолювати комітети наглядової ради мають її члени, які обираються за пропозицією акціонера товариства, який не контролює діяльність даного підприємства. За для забезпечення діяльності комітету з питань аудиту наглядова рада має можливість приймати відповідні рішення щодо запровадження в товаристві посади внутрішнього аудитора. Внутрішній призначається наглядовою радою і є підпорядкованим та підзвітним безпосередньо члену наглядової ради - голові комітету з питань аудиту.

Порядок створення та функціонування зазначених комітетів встановлюється статутом або положенням про наглядову раду товариства. Рішення про створення комітетів приймаються простою більшістю голосів членів наглядової ради, якщо статутом або положенням про наглядову раду не

встановлено більшої кількості голосів, необхідної для прийняття такого рішення. Висновки комітетів розглядаються наглядовою радою в порядку, передбаченому цим Законом для прийняття наглядовою радою рішень [84, с. 91].

Вище зазначені комітети наглядової ради повинні складатися щонайменше з трьох членів, якщо інше не передбачено внутрішніми документами товариства.

Члени виконавчого органу товариства, експерти та інші визначені комітетом особи мають право відвідувати засідання лише на запрошення комітету. Комітети наглядової ради виконують обов'язки відповідно до свого предмета відання та у визначеному наглядовою радою порядку доповідають їй про результати своєї діяльності не менше одного разу на рік, крім комітету з питань аудиту, який повинен доповісти не менше одного разу на шість місяців [6].

До компетенції комітету з питань аудиту щодо організації внутрішнього аудиту належать :

- здійснення аналізу та моніторингу цілісності інформації, щодо фінансової діяльності товариства, яка пред'являється самим товариством, а саме:

- а) перегляд відповідності фінансової інформації;

- б) перегляд послідовності бухгалтерських методів, які використовуються самим товариством та юридичними особами, які є підконтрольними товариству;

- не рідше одного разу на рік контроль за здійсненням внутрішнього аудиту та систем управління ризиками;

- здійснення рекомендаційних дій, сприводу підбору, призначення, перепризначення та звільнення керівника відділу внутрішнього аудиту та відділу бюджету або іншого підрозділу, до компетенції якого належить питання бюджетування;

- складання проекту бюджету наглядової ради товариства та подання його на затвердження [6].

До компетенції комітету з питань аудиту щодо зовнішнього аудитора (аудиторської фірми), залученого товариством, належить:

- здійснення рекомендаційних дій наглядовій раді щодо підбору, призначення, перепризначення та звільнення зовнішнього аудитора (аудиторської фірми) та умов договору з ним;
- контроль незалежності та об'єктивності зовнішнього аудитора (аудиторської фірми) відповідно до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг;
- встановлення та застосування офіційного визначення політики, видів послуг, які не підлягають аудиту та які виключені або допустимі після перевірки комітетом або допустимі без рекомендації комітету;
- перегляд ефективності процесу зовнішнього аудиту та швидкості реагування керівництва на рекомендації, надані у письмовій формі зовнішнім аудитором (аудиторською фірмою);
- дослідження проблем, що можуть бути підставою для будь-якого звільнення зовнішнього аудитора (аудиторської фірми), та надання рекомендацій щодо будь-яких необхідних дій [6].

До компетенції комітету з винагород належить:

- розроблення та періодичний перегляд політики (внутрішнього положення) товариства з питань винагороди;
- внесення у разі, якщо це передбачено внутрішніми документами товариства, пропозицій акціонерам щодо винагороди членів наглядової ради;
- внесення пропозицій наглядовій раді щодо винагороди членів виконавчого органу;
- надання пропозицій до наглядової ради щодо винагороди членів виконавчого органу. Такі пропозиції повинні стосуватися будь-яких форм компенсації, включаючи, зокрема, фіксовану винагороду, винагороду за результатами діяльності, пенсійні домовленості та компенсацію при звільненні. Пропозиції щодо схем винагороди за досягнутими результатами повинні супроводжуватися рекомендаціями щодо відповідних цілей та критеріїв оцінки;
- надання пропозицій до наглядової ради щодо індивідуальної винагороди, що надається члену виконавчого органу, гарантуючи їх сумісність з політикою

винагороди, прийнятою товариством, та їх відповідність оцінці роботи зазначених членів;

- надання пропозицій до наглядової ради щодо форм та істотних умов договорів та контрактів для членів виконавчого органу;

- надання пропозицій до наглядової ради щодо ключових показників ефективності та організація процедур періодичної оцінки їх виконання членами виконавчого органу товариства;

- надання загальних рекомендацій виконавчому органу щодо рівня та структури винагороди для осіб, які здійснюють управлінські функції;

- контроль рівня та структури винагороди для осіб, які здійснюють управлінські функції, базуючись на достовірній інформації, наданій виконавчим органом [6].

До компетенції комітету з питань призначень належать:

- розроблення та періодичний перегляд політики (внутрішнього положення) товариства з питань призначень;

- визначення та рекомендування до схвалення наглядовою радою кандидатур на заміщення вакантних посад у виконавчому органі, а у випадках, передбачених статутом або внутрішніми документами товариства, - інших вакантних посад;

- періодичне оцінювання структури, розміру, складу і роботи виконавчого органу та надання рекомендацій наглядовій раді щодо будь-яких змін;

- періодичне оцінювання членів виконавчого органу на відповідність кваліфікаційним вимогам та звітування щодо зазначеного питання наглядовій раді товариства;

- розроблення плану наступництва для посад голови та членів наглядової ради, внесення у разі, якщо це передбачено внутрішніми документами товариства, пропозицій акціонерам щодо кандидатур на посади членів наглядової ради;

- розроблення плану наступництва для посад виконавчого органу акціонерного товариства, забезпечення наявності у виконавчому органі належного плану наступництва інших осіб, які здійснюють управлінські функції в акціонерному товаристві;

- надання наглядовій раді рекомендацій щодо персонального складу кожного з її комітетів, а також періодичної ротації членів наглядової ради між комітетами;
- розроблення та надання наглядовій раді для затвердження правил (кодексу) етичної поведінки посадових осіб органів акціонерного товариства, який, зокрема, регулює питання конфлікту інтересів, конфіденційності, чесного ведення справ, захисту та належного використання активів товариства, дотримання вимог застосовуваного законодавства та внутрішніх нормативних актів, а також необхідність надання наглядовій раді інформації про будь-які відомі факти порушень вимог законодавства або етичних норм;
- забезпечення проведення програм з орієнтації та навчання для членів наглядової ради та виконавчого органу, необхідних для ефективного виконання ними своїх обов'язків у запровадженій в акціонерному товаристві моделі корпоративного управління [6].

Відповідно до Закону, наглядова рада за пропозицією голови наглядової ради у встановленому порядку має право обрати корпоративного секретаря. Корпоративний секретар є особою, яка відповідає за взаємодію акціонерного товариства з акціонерами та/або інвесторами.

Т. Карнаух зазначає, що корпоративним секретарем є особа, яка зацікавлена в тому, щоб товариство здійснювало свою діяльність відповідно до законодавства. Також корпоративний секретар дбає, щоб товариство здійснювало свою діяльність ефективно. У зв'язку з цим його головними компетенціями є:

- контроль та сприяння, безперервному корпоративному управлінню;
- контроль за тим, щоб посадові особи АТ дотримувалися принципів корпоративного управління;
- комплексна організація в товаристві системи розкриття інформації, що дозволить акціонерам та потенційним інвесторам об'єктивно оцінювати фінансово-економічний стан корпорації тощо.

Також, корпоративний секретар повинен виступати такою особою, яка не тільки могла би налагодити діалог між органами управління, а й підвищити

професійний рівень органів управління. Така особа повинна бути всебічно розвинута та мати професійну підготовку у багатьох галузях - від діловодства до юриспруденції. Такий рівень підготовки забезпечує ефективність діяльності всіх ланок управління товариством [54, с.184].

Крім вищезгаданих обов'язків, до функцій корпоративного секретаря може бути зараховано роботу з новими членами наглядової ради. Зокрема, їх необхідно не тільки ознайомити з колом обов'язків, а й переконати у важливості їхньої роботи для забезпечення прав акціонерів. На загальних зборах акціонерів корпоративний секретар може звітувати перед акціонерами про проведену роботу, що також є складовою частиною роботи щодо налагодження ефективного діалогу з інвесторами [100, с. 122].

На думку О.В. Нусінової та І.О. Лебідь, ефективність здійснення своїх повноважень наглядовою радою є одним із основних елементів корпоративного управління сьогодення, члени якої управляють товариством, приймаючи вагомі для нього рішення. До визначення ефективності наглядової ради можна віднести:

- залучення до кількісного складу наглядової ради певної кількості незалежних директорів. Також до складу наглядової ради є можливість залучення представників груп зацікавлених осіб, а саме представників міноритарних акціонерів, працівників тощо;
- регулярне проведення моніторингу незалежності членів Наглядової ради;
- належне створення відповідних комітетів у складі Наглядової ради та організація роботи корпоративного секретаря;
- затвердження вимог до членів Наглядової ради у внутрішніх документах акціонерного товариства (зокрема у положенні про наглядову раду) [74, с. 33].

Таким чином, можна зробити висновок, що наглядова рада є важливим органом управління товариством, який виступає посередником між відносинами правління та акціонерами.

Проаналізувавши викладений матеріал, можна виокремити певні особливості наглядової ради:

- наглядова рада АТ є колегіальним органом;
- наглядова рада формується за рішенням загальних зборів АТ;
- можливість формувати наглядову раду як з числа акціонерів, так і з числа їх представників.

Провівши аналіз законодавства, можна зробити висновок, що головною відмінністю формування наглядової ради ПрАТ є те, що на відміну від публічних акціонерних товариств, де формування наглядової ради є обов'язковим, то у ПрАТ з кількістю акціонерів менше 10 є необов'язковим. Також необов'язковою умовою створення наглядової ради ПрАТ, при кількості 10 і більше акціонерів, можливе лише у випадку, коли всі акціонери є афілійовані один до одного. В такому випадку повноваження наглядової ради здійснюють загальні збори акціонерів, а повноваження щодо підготовки та проведення загальних зборів здійснює виконавчий орган товариства, якщо інше не встановлено статутом.

Також, серед особливостей формування і функціонування наглядової ради ПрАТ можна виокремити такі:

- порядок виплати винагороди членам наглядової ради встановлюється статутом ПрАТ або положенням про наглядову раду, або положенням про винагороду членів наглядової ради, в той час, коли такий порядок публічного акціонерного товариства встановлюється лише положенням про винагороду членів наглядової ради;
- статутом ПрАТ може бути передбачено строк повноважень наглядової ради, але такий строк не може перевищувати три роки.

Наглядова рада має досить широке коло обов'язків, що дозволяє розвантажити діяльність загальних зборів, тим самим дозволяє зборам сконцентруватися на більш значущих питаннях, ніж організаційні.

З однієї сторони, це підвищує ефективність управління товариством загальними зборами, а з другої – підвищує значущість діяльності наглядової ради в ПрАТ.

3.3. Порядок формування та повноваження виконавчого органу приватного акціонерного товариства

Управління акціонерним товариством є складним динамічним процесом з багатьма складовими, узгодженість та синергія яких відіграє значну роль у досягненні максимальної ефективності [69, с.55].

Крім вищого органу – загальних зборів акціонерів, в акціонерному товаристві є постійний орган, який виконує рішення загальних зборів, управляє поточною діяльністю товариства і представляє його у відносинах з третіми особами [81, с.397].

Виконавчий орган товариства – це орган, який забезпечує виконання рішень загальних зборів учасників та управління поточною діяльністю товариства. Цей орган безпосередньо реалізовує стратегію діяльності товариства у повсякденній діяльності, тому від ефективності його роботи залежить досягнення цілей товариства [65, с.57]

Вивчаючи особливості формування та функціонування виконавчого органу ПрАТ, можна зазначити, що він діє на загальних умовах приватних підприємств. В такому випадку регулювання діяльності виконавчого органу здійснюється Законом, трудовим законодавством та локальними актами ПрАТ.

На відміну від наглядової ради, виконавчий орган є обов'язковим для будь-якого АТ, оскільки саме він забезпечує оперативне управління поточною діяльністю АТ, будучи постійно діючим органом, який формується зазвичай з професіоналів (що може не залежати від їх зв'язку з товариством та/або його акціонерами), може включати (якщо він колегіальний) провідних фахівців (головних спеціалістів) АТ, спроможних забезпечити вирішення основних

питань діяльності АТ. Виконавчий орган вправі вирішувати всі питання, пов'язані з керівництвом поточною діяльністю АТ, за винятком тих, що належать до виключної компетенції загальних зборів і наглядової ради, а у разі відсутності в товаристві наглядової ради - то й питання, пов'язані з організацією проведення загальних зборів. Конкретний перелік повноважень виконавчого органу має визначатися статутом АТ з врахуванням вимог Закону щодо виключної компетенції загальних зборів і наглядової ради.) [36, с.177-178].

Чинне законодавство передбачає лише одну обов'язкову вимогу до членів правління – заборону бути одночасно членом наглядової ради того самого акціонерного товариства і членом його ревізійної комісії, залишаючи поза увагою необхідність встановлення обмежень щодо одночасного членства в правліннях та/або наглядових радах декількох акціонерних товариств, що впливає і на якість виконуваних повноважень такими членами правління, і на дотримання вимог антимонопольного законодавства. Тому уявляється доцільним у законодавчому порядку встановити кількісні та якісні вимоги до складу правління [81, с.397-398].

Визначаючи у роботі правовий статус виконавчого органу, варто зазначити, що посадовими органами ПрАТ не мають права:

- народні депутати України;
- члени Кабінету Міністрів України;
- керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади;
- органів місцевого самоврядування;
- військовослужбовці;
- посадові особи органів прокуратури суду, служби безпеки, внутрішніх справ ;
- державні службовці, крім випадків, коли вони виконують функції з управління корпоративними правами держави та представляють інтереси держави або територіальної громади в наглядовій раді або ревізійній комісії товариства;

- особи, яким суд заборонив займатися певним видом діяльності;
- особи, які мають непогашену судимість за злочини проти власності, службові чи господарські злочини.

Права та обов'язки членів виконавчого органу АТ визначаються Законом, іншими актами законодавства, статутом товариства та/або положенням про виконавчий орган товариства, а також контрактом, що укладається з кожним членом виконавчого органу. Від імені товариства контракт підписує голова наглядової ради чи особа, уповноважена на таке підписання наглядовою радою [6].

З кожним членом виконавчого органу, а також і одноосібним органом управління має підписуватися трудовий договір. Такий договір підписується від імені ПрАТ. Компетентною особою, яка підписує даний договір з найманою особою є:

- головою наглядової ради;
- уповноваженим на вчинення таких дій членом наглядової ради;
- у разі відсутності в товаристві наглядової ради, такі дії вчиняються уповноваженою на те особою, визначеною статутом чи рішенням загальних зборів.

Такий договір має окреслювати коло прав та обов'язків члена виконавчого органу, що мають бути конкретизовані щодо певної особи з врахуванням виконуваних нею функцій та відповідати чинному законодавству.

Такий договір повинен містити положення щодо кола прав та обов'язків члена виконавчого органу, які мають бути конкретизовані щодо певної особи з врахуванням виконуваних нею функцій та відповідати чинному законодавству.

Щодо визначення правового статусу виконавчого органу АТ, можна сказати, що даний орган підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом.

Що ж до кількісного складу правління, то закон може окреслювати його межі (скажімо від 3 до 21 особи для правління), зокрема передбачати

обов'язкове представництво в цьому органі найманих працівників, якщо в акціонерному товаристві відсутня наглядова рада (норма такого представництва має бути не більше 1/3 складу правління). Конкретну кількість членів цього органу визначає саме акціонерне товариство залежно від кількості акціонерів, розміру статутного фонду, масштабів діяльності та структури акціонерного товариства [81, с. 398].

Виконавчий орган може виконувати свої функції:

- Колегіально, за допомогою правління або дирекції;
- Одноосібно, за допомогою директора.

Відповідно до Закону, колегіальний виконавчий орган АТ має такі особливості:

- кількісний склад виконавчого органу, порядок призначення його членів визначаються статутом товариства. Порядок скликання та проведення засідань колегіального виконавчого органу встановлюється статутом або положенням про виконавчий орган акціонерного товариства;

- кожний член колегіального виконавчого органу має право вимагати проведення засідання колегіального виконавчого органу та вносити питання до порядку денного засідання;

- члени наглядової ради, а також представник профспілкового або іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу, мають право бути присутніми на засіданнях колегіального виконавчого органу. Статутом може бути надано право іншим особам бути присутніми на засіданні колегіального виконавчого органу;

- на засіданні колегіального виконавчого органу ведеться протокол. Протокол засідання колегіального виконавчого органу підписується головою та надається за вимогою для ознайомлення члену колегіального виконавчого органу, члену наглядової ради або представнику профспілкового чи іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу. Статутом акціонерного

товариства може бути надано право іншим особам отримувати протокол засідання колегіального виконавчого органу для ознайомлення;

- голова колегіального виконавчого органу обирається наглядовою радою товариства, якщо інше не передбачено статутом товариства, в порядку, передбаченому статутом акціонерного товариства;

- голова колегіального виконавчого органу організовує роботу колегіального виконавчого органу, скликає засідання, забезпечує ведення протоколів засідань;

- голова колегіального виконавчого органу має право без довіреності діяти від імені товариства відповідно до рішень колегіального виконавчого органу, в тому числі представляти інтереси товариства, вчиняти правочини від імені товариства, видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства. Інший член колегіального виконавчого органу в порядку, визначеному законодавством України, також може бути наділений цими повноваженнями, якщо це передбачено статутом товариства;

- у разі неможливості виконання головою колегіального виконавчого органу своїх повноважень за рішенням цього органу його повноваження здійснює один із членів колегіального виконавчого органу, якщо інше не передбачено статутом або положенням про виконавчий орган акціонерного товариства. Інші особи можуть діяти від імені товариства у порядку представництва.

Згідно із Законом одноосібний виконавчий орган має такі особливості:

- виконавчий орган називається «директор» чи «генеральний директор»;
- компетенція, щодо прийняття рішень встановлюється статутом АТ;
- одноосібний виконавчий орган, має право без довіреності діяти від імені

АТ, в тому числі:

- а) представляти інтереси товариства;
- б) вчиняти певні правочини від імені товариства;

в) видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства;

- у випадку, коли одноосібний виконавчий орган не може виконувати свої повноваження, тоді він призначає особу, яка буде здійснювати такі повноваження, якщо статутом товариства не передбачено інших вимог; Відповідно до Положення Про Дирекцію ПрАТ «Славутського солодового заводу» зазначає:

- Члени Дирекції мають право:

- 1) отримувати повну, достовірну та своєчасну інформацію про товариство, необхідну для виконання своїх функцій;
- 2) в межах визначених повноважень самостійно та у складі Дирекції вирішувати питання поточної діяльності товариства;
- 3) вносити пропозиції, брати участь в обговоренні та голосувати з питань порядку денного на засіданні Дирекції товариства;
- 4) ініціювати скликання засідання Дирекції товариства;
- 5) надавати у письмовій формі зауваження на рішення Дирекції товариства;
- 6) вимагати скликання позачергового засідання Наглядової ради товариства.

- Члени Дирекції зобов'язані:

- 1) діяти в інтересах Товариства добросовісно, розумно та не перевищувати своїх повноважень. Обов'язок діяти добросовісно і розумно означає необхідність проявляти сумлінність, обачливість та належну обережність, які були б у особи на такій посаді за подібних обставин;
- 2) керуватися у своїй діяльності чинним законодавством України, Статутом товариства, цим Положенням, іншими внутрішніми документами товариства;
- 3) виконувати рішення, прийняті Загальними зборами акціонерів та Наглядовою радою товариства;
- 4) особисто брати участь у чергових та позачергових Загальних зборах акціонерів за запрошенням особи, яка скликає Загальні збори, засіданнях Дирекції. Завчасно повідомляти про неможливість участі у Загальних зборах акціонерів із зазначенням причини;

- 5) брати участь у засіданні Наглядової ради на її вимогу;
- 6) дотримуватися встановлених у товаристві правил та процедур щодо укладання правочинів, у вчиненні яких є заінтересованість;
- 7) дотримуватися всіх встановлених у товаристві правил, пов'язаних із режимом обігу, безпеки та збереження інформації з обмеженим доступом. Не розголошувати конфіденційну та інсайдерську інформацію, яка стала відомою у зв'язку із виконанням функцій члена Дирекції, особам, які не мають доступу до такої інформації, а також використовувати її у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;
- 8) контролювати підготовку і своєчасне надання матеріалів до засідання Дирекції;
- 9) завчасно готуватися до засідання Дирекції, зокрема, знайомитися з підготовленими до засідання матеріалами, збирати та аналізувати додаткову інформацію, у разі необхідності отримувати консультації фахівців тощо;
- 10) очолювати відповідний напрям роботи та спрямовувати діяльність відповідних структурних підрозділів Товариства відповідно до розподілу обов'язків між членами Дирекції товариства;
- 11) своєчасно надавати Наглядовій раді, Ревізійній комісії, Дирекції, внутрішнім та зовнішнім аудиторам товариства повну і точну інформацію про діяльність та фінансовий стан товариства [89].

Правовою основою виникнення правовідносин між товариством і головою виконавчого органу є його обрання або призначення у встановленому порядку. Ці відносини тривають до відставки, переобрання або відкликання, які є підставами припинення повноважень виконавчого органу товариства [74, с. 57].

В.М. Кравчук зазначає такі підстави припинення виконавчого органу товариства:

1. Відставка виконавчого органу. Відставкою виконавчого органу є дії щодо припинення його повноважень за бажанням самого органу. Відставка відбувається шляхом подання заяви, яка подається членом виконавчого органу особисто. У разі, якщо виконавчий орган здійснює свою діяльність

колегіально, то відставка відбивається шляхом підписання колективної заяви всіх членів. Під час визначення правового характеру даної заяви про відставку, можна визначити, що вона є заявою про звільнення за власним бажанням. В такому випадку, особа, яка виконувала свої повноваження і надалі продовжує їх виконувати вирішення питання щодо її відставки.

2. Переобрання виконавчого органу. Переобранням є припинення виконавчим органом своїх повноважень у зв'язку з процесом обранням нового складу цього органу. В такому випадку повноваження органу, який переобирається припиняються у момент виникнення таких повноважень у новообраного органу.

3. Відкликання виконавчого органу. Відкликанням називається припинення виконавчим органом своїх повноважень у разі невиконання або неналежного виконання обов'язків, які були покладені на нього вищим органом управління [74, с. 57].

Підстави припинення повноважень голови та/ або члена виконавчого органу встановлюються законом, статутом, а також контрактом, укладеним з головою та/або членом виконавчого органу (ч. 1 ст. 61 Закону «Про АТ»). До таких підстав можна віднести: порушення обов'язків перед товариством, недобросовісне виконання своїх обов'язків, розголошення комерційної таємниці, втрата довіри тощо [67, с. 17].

Провівши певні дослідження законодавства України, можна виокремити такі особливості припинення повноважень голови та членів виконавчого органу:

- компетенція голови колегіального виконавчого органу (або особи, яка здійснює свої повноваження одноосібно) припиняється відповідно до прийнятого рішення наглядовою радою. Але в такому випадку наглядова рада має прийняти рішення щодо призначення особи, яка буде тимчасово здійснювати повноваження голови виконавчого органу або особи, що буде здійснювати повноваження одноосібного виконавчого органу. Таке положення

може здійснюватися наглядовою радою лише тоді, коли статутом ПрАТ це питання не віднесено до компетенції загальних зборів;

- компетенція членів виконавчого органу припиняються рішенням наглядової ради, якщо статутом товариства це питання не віднесено до повноважень загальних зборів;

- підставами припинення повноважень голови виконавчого органу встановлюються Законом, статутом товариства, а також трудовим договором, що укладається між особою та самим товариством;

- у випадку, коли відповідно до положень статуту підприємства обрання та припинення повноважень голови колегіального виконавчого органу віднесено до компетенції загальних зборів, наглядова рада має право відсторонити від виконання повноважень голову колегіального виконавчого органу (особу, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), дії або бездіяльність якого порушують права акціонерів чи самого товариства, до вирішення загальними зборами питання про припинення його повноважень;

- до вирішення загальними зборами питання про припинення повноважень голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу) наглядова рада зобов'язана призначити особу, яка тимчасово здійснюватиме повноваження голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), та скликати позачергові загальні збори.

- у разі відсторонення голови виконавчого органу або особи, яка виконує його повноваження, від здійснення повноважень наглядова рада зобов'язана протягом 10 днів з дати ухвалення відповідного рішення оголосити про скликання загальних зборів товариства, до порядку денного яких повинно бути включено питання про переобрання голови виконавчого органу товариства [6].

У своїй роботі Гарагонич зазначив, що між АТ і суб'єктами, які виконують функції його органів, формується певна система зв'язків, у рамках якої вони взаємодіють між собою у процесі корпоративного управління. Реформування корпоративного сектору економіки і динамічний розвиток

господарського законодавства спричиняє постійне ускладнення цих зв'язків, що створює проблеми із визначенням правової природи відносин між АТ і суб'єктами, які виконують функції його органів [42, с. 110].

Таким чином, можна зробити висновок, що виконавчий орган ПрАТ - це орган, який забезпечує виконання рішень загальних зборів учасників та управління поточною діяльністю товариства.

Проаналізувавши законодавство України та роботи науковців, можна виокремити деякі переваги і недоліки формування і функціонування виконавчого органу ПрАТ.

Однією із переваг є можливість залучення до роботи виконавчого органу найманих працівників за трудовим договором. Це дозволяє організувати роботу правління або президента неупереджено. Таким чином підвищується її прозорість і ефективність.

Другою із переваг є те, що виконавчий орган може обиратися не тільки загальними зборами, а і призначатися наглядовою радою. Таке положення допомагає заощаджувати кошти і час на проведення позачергових загальних зборів при звільненні виконавчого органу. Оскільки, обравши голову і членів правління загальними зборами, їх звільнення має також проводитися зборами.

Серед недоліків можна виокремити недостатність чіткого окреслення повноважень виконавчого органу. Чинним законодавством не визначено меж компетенції виконавчого органу приватного акціонерного товариства. Таким чином, пропоную до Розділу IX « Виконавчий орган акціонерного товариства» Закону України «Про акціонерні товариства» додати норму, якою буде врегульовано данні відносини, тобто у данній нормі надати обов'язок приватному товариству у статуті чітко окреслювати межі компетенції виконавчого органу акціонерного товариства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Провівши дослідження правової природи приватних акціонерних товариств як суб'єктів корпоративних відносин на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Таким чином, приватні акціонерні товариства (Надалі – ПрАТ) можна визначити як господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

До особливостей ПрАТ можна віднести такі :

- наявність обмеження щодо кількості акціонерів товариства на момент створення товариства;
- виключне приватне розміщення акцій, неможливості публічного розміщення під час продажу акцій товариства на фондовій біржі;
- наявність переважного права акціонерів ПрАТ на придбання акцій товариства, якщо таке право передбачене статутом;
- голосування на загальних зборах щодо порядку денного здійснюється за допомогою бюлетенів, виключення можливе лише під час заочного голосування акціонерів;
- переобрання членів наглядової ради відбувається раз на три роки, якщо статутом не зазначено інший строк, який не може бути більшим зазначеного;
- голосування щодо обрання членів наглядової ради ПрАТ відбувається кумулятивно. Але такий спосіб можливий лише в тому випадку, коли у статуті товариства не визначено іншого;
- відсутність обов'язку оприлюднення результатів своєї діяльності, що притаманне публічним акціонерним товариствам.

2. Вивчаючи правову природу прав акціонерів ПрАТ та особливості їх реалізації можна сказати, що права акціонерів не є вичерпними, оскільки законодавець визначає лише основні права, інші права та кореспондуючі їм

обов'язки можуть деталізуватися статутом товариства. Серед загальних прав акціонерів, можна виокремити права, які належать виключно акціонерам ПрАТ, наприклад, переважне право на придбання акцій в процесі їх обігу (купівля-продаж акцій) та переважне право на придбання акцій додаткової емісії.

3. Визначаючи особливості ПрАТ слід вказати, що акціонери мають право формувати коло належних їм прав та обов'язків з більшою мірою диспозитивності ніж це передбачено для акціонерних товариств публічного типу. Зокрема, ПрАТ самостійно приймають рішення та відповідно закріплюють у корпоративних нормативно-правових актах положення:

- щодо обігу акцій, в тому числі щодо права переважного купівлі акцій;
- щодо формування органів управління акціонерного товариства (наприклад, щодо наглядової ради ПрАТ, щодо яких необов'язкове положення щодо певних повноважень незалежних директорів, порядок обрання наглядової ради ПрАТ)
- щодо оприлюднення фінансової та обов'язкової звітності про діяльність товариства (у порівнянні із акціонерними товариствами публічного типу);
- відсутність вимоги щодо лістингу акцій на фондовій біржі, що обов'язково для акціонерних товариств публічного типу.

4. Вивчаючи законодавство про акціонерні товариства, можна зробити висновок, що воно не є кодифікованим. Воно перебуває в різних нормативно-правових актах. Деякою мірою це носить об'єктивний характер. Хоча акціонерне товариство, безумовно, є значним елементом системи ринкового господарства, але, все-таки, його елементом, а не відособленою сферою господарських відносин. Як суб'єкт ринкового господарства воно розглядається як суб'єкт господарювання, як господарське товариство, як самоврядна система, як сторона соціальних і трудових відносин, як об'єкт державного регулювання й інше. Тому в практиці правового регулювання не має потреби в повній кодифікації акціонерного права. Розвиток господарських відносин може вести до систематизації законодавства про акціонерні товариства, прикладом якого є

Закон України «Про акціонерні товариства». У цьому випадку важливо інше, щоб діяльність акціонерного товариства відбивалася в нормативно-правових актах, і вони в сукупності регулювали всі аспекти його діяльності, так, щоб не було протиріч, дублювання та прогалин.

5. Договір про заснування ПрАТ не відноситься до установчих документів товариства. Він регулює лише ті зобов'язальні відносини засновників, які виникають під час заснування АТ і визначає бажання осіб, які мають намір заснувати товариство, здійснити спільні дії, спрямовані на затвердження статуту ПрАТ та державну реєстрацію нового суб'єкта права, зобов'язує також кожного засновника передати внесок до її статутного фонду. Після державної реєстрації юридичної особи і завершення формування її статутного фонду зобов'язання, що виникли з цього договору, звичайно припиняються належним виконанням. Власне створення акціонерного товариства має саме приватно-правову модель, оскільки при заснуванні здійснюється закрите розміщення акцій (приватне розміщення акцій) серед засновників. В цій частині, Україна взяла за зразок німецьку модель створення АТ, а не англо-американську модель створення корпорацій. Таким чином, результатом прийняття рішення про створення ПрАТ є затвердження статуту АТ та видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції.

6. Проаналізувавши правову сутність статутного капіталу ПрАТ, можна зробити висновок, що статутним капіталом є капітал акціонерного товариства, який утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариств. Серед особливостей формування статутного капіталу приватного АТ можна виокремити такі:

- розмір статутного капіталу не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення АТ;
- формування статутного капіталу здійснюється шляхом випуску певної кількості акції рівної номінальної вартості;

- статутний капітал це первинне джерело інвестування й формування майна підприємства;
- статутний капітал - це не реальне майно, а абстрактна величина, яка незмінно фіксується в статуті;
- величина статутного капіталу, вказана в статуті, залишається незмінною при всіх змінах у складі, формі й ціні майна, дійсного капіталу.

7. Розглядаючи порядок підготовки та проведення установчих зборів і затвердження статуту ПрАТ, можна сказати, що це є чи не найвагомішими питаннями створення товариства. Таким чином, проведення установчих зборів і затвердження статуту ПрАТ є одним із найважливіших етапів створення товариства. Так як, в цей момент приймаються ключові рішення щодо створення товариства, а саме:

- щодо безпосереднього створення АТ;
- щодо затвердження результатів приватного розміщення акцій;
- щодо обрання голови наглядової ради, виконавчого та контролюючого органу АТ;
- щодо визначення пільг, які надаються акціонерам;
- щодо затвердження оцінки вкладів, внесених в натуральній формі;
- щодо інших питань, які визначають зміст установчих документів;
- щодо затвердження статуту.

Вираженням наміру засновників товариства створити новий суб'єкт господарювання, є його заснування, цей факт підтверджує затвердження статуту даного товариства. Вимоги щодо виконання положень статуту є обов'язковим для всіх його учасників. Так як статут є установчим документом, він вирішує велику кількість питань, що не врегульовані законодавством.

8. Статут ПрАТ може містити положення щодо обмеження кількості акцій, які можуть належити одному акціонеру, а також їх загальну номінальну вартість, що є суттєвою відмінною ознакою від положень статуту щодо публічних акціонерних товариств. Додатково слід звернути увагу на певні положення змісту статутів ПрАТ, зокрема вказати певні особливості:

- одним із важливих питань, які мають бути висвітлені у змісті статуту саме ПрАТ, є право акціонерів на переважне придбання акцій відповідного товариства, які відчужуються їх власником;
- наступною визначальною особливістю змісту статуту ПрАТ є надання можливості встановлювати більшу кількість голосів акціонерів для затвердження рішення з питань порядку денного загальних зборів. До питань, для вирішення яких не може бути збільшена кількість голосів, віднесено:
  - а) питання щодо дострокового припинення повноважень посадових осіб органів АТ;
  - б) питання щодо подання позову до посадових осіб товариства, який стосується відшкодування збитків, що були завдані товариству;
  - в) питання подання позову, у випадку порушення вимог законодавства, щодо вчинення значного правочину;
- завершальною особливістю щодо змісту статуту ПрАТ є можливість статутом передбачити перелік інших питань, вирішення яких відбувається голосуванням більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які відповідно до законодавства, були зареєстровані для участі у загальних зборах та є власниками голосуючого з відповідного питання акцій.

9. Загальні збори є вищим органом АТ, який виражає волю більшості акціонерів. Цей орган, за допомогою реалізації прав акціонерів щодо управління товариством, зазначає основні напрями діяльності АТ, стратегії та способи досягнення поставлених цілей та завдань задля ефективного функціонування товариством в цілому. При цьому, положення щодо підготовки та проведення загальних зборів публічних та приватних акціонерних товариств є уніфікованими та регулюються загальними положеннями Закону, але є певні особливості прийняття рішень з певних питань. Зокрема, серед особливостей проведення загальних зборів ПрАТ можна виокремити такі:

- у статуті ПрАТ можуть передбачатися додаткові питання, рішення з яких приймаються не 50% від присутніх на зборах акціонерів, а більшою кількістю голосів;
- у разі якщо кількість акціонерів ПрАТ становить менше 10, загальні збори мають можливість не формувати наглядову раду. У такому разі повноваження наглядової ради здійснюють загальні збори акціонерів, а повноваження щодо підготовки та проведення загальних зборів здійснює виконавчий орган, якщо інше не встановлено статутом товариства.

10. Наглядова рада є важливим органом управління товариством, який виступає посередником між відносинами правління та акціонерами. Проаналізувавши викладений матеріал, можна виокремити певні особливості наглядової ради: наглядова рада АТ є колегіальним органом; наглядова рада формується за рішенням загальних зборів АТ; можливість формувати наглядову раду як з числа акціонерів, так і з числа їх представників. Головною відмінністю формування наглядової ради ПрАТ є те, що на відміну від публічних акціонерних товариств, де формування наглядової ради є обов'язковим, то у ПрАТ з кількістю акціонерів менше 10 є необов'язковим. Також необов'язковою умовою створення наглядової ради ПрАТ, при кількості 10 і більше акціонерів, можливе лише у випадку, коли всі акціонери є афілійовані один до одного. В такому випадку повноваження наглядової ради здійснюють загальні збори акціонерів, а повноваження щодо підготовки та проведення загальних зборів здійснює виконавчий орган товариства, якщо інше не встановлено статутом.

Також, серед особливостей формування і функціонування наглядової ради ПрАТ можна виокремити такі:

- порядок виплати винагороди членам наглядової ради встановлюється статутом ПрАТ або положенням про наглядову раду, або положенням про винагороду членів наглядової ради, в той час, коли такий порядок публічного акціонерного товариства встановлюється лише положенням про винагороду членів наглядової ради;

- статутом ПрАТ може бути передбачено строк повноважень наглядової ради, але такий строк не може перевищувати три роки.

11. При визначенні правової природи виконавчого органу ПрАТ, можна зробити висновок, що виконавчим органом товариства є органщо займається забезпеченням виконання рішень, що приймаються на загальних зборах та управлінням поточної діяльності товариства. Провівши аналіз законодавства України, виокремлюємо деякі переваги і недоліки формування і функціонування виконавчого органу ПрАТ. Серед переваг зазначаємо можливість залучення до роботи виконавчого органу найманих працівників за трудовим договором та обрання виконавчого органу не тільки загальними зборами, а і наглядовою радою. Серед недоліків можна виокремити недостатність чіткого окреслення повноважень виконавчого органу в законодавстві. В законодавстві зазначено, що правління вирішує всі питання діяльності АТ, крім тих, які належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради. Чітко визначені повноваження і обов'язки виконавчого органу є надзвичайно важливим розділом внутрішніх корпоративних документів, а особливо статуту.

З метою вдосконалення чинного законодавства України з питань визначення правового статусу ПрАТ пропонується внести наступні зміни та доповнення до деяких законодавчих актів України, а саме:

- внести зміни до ст. 19 Закону України «Про акціонерні товариства», і надати зазначеній нормі обов'язкового характеру, змінивши формулювання статті не як «права», а як «обов'язку», а саме, змінити формулювання « має право формуватися» на «має формуватися», або додати положення до данної статті, яка б дозволила приватному акціонерному товариству формувати резервний капітал на власний розсуд;
- внести зміни до ст. 43 Закону України «Про акціонерні товариства», та додати положення, що спростить процедуру голосування на загальних зборах ПрАТ, а саме, додати до данної статті пункт, яким буде дозволено ПрАТ із кількістю до 25 акціонерів проводити голосування не з

використання бюлетенів, а надати товариствам у статуті самостійно визначати спосіб голосування. Дану пропозицію пропоную викласти в такій редакції : «Приватні акціонерні товариства з кількістю не більше 25 акціонерів, мають право самостійно у статуті визначати спосіб голосування на Загальних зборах акціонерів». Таким чином, це скоротить час і спростить процедуру проведення голосування ;

– чинним законодавством не визначено меж компетенції виконавчого органу ПрАТ. Таким чином, пропоную до Розділу IX « Виконавчий орган акціонерного товариства» Закону України «Про акціонерні товариства» додати норму, якою буде врегульовано данні відносини, тобто у даній нормі надати обов'язок ПрАТ у статуті чітко окреслювати межі компетенції виконавчого органу акціонерного товариства та викласти в такій редакції : «Повноваження виконавчого органу приватного акціонерного товариства визначаються статутом товариства».

Зазначені пропозиції щодо правового визначення правового статусу ПрАТ можуть бути імплементовані до законодавства України, а також можуть використовуватись у правозастосовній діяльності при створенні та функціонуванні ПрАТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) від 07.12.1984 № 8073-X (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження принципу державної реєстрації юридичних осіб на підставі модельного статуту : Закон України від 21.04.2011 № 3262-VI (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

9. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
11. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
13. Про інститути спільного інвестування : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
14. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
15. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-ХІІ (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
16. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 10.04.1992 № 2269-ХІІ (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
17. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

18. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 № 185-V (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
19. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
20. Порядок збільшення (зменшення) статутного капіталу публічного або приватного акціонерного товариства : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14.05.2013 № 822 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
21. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 № 4 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
22. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах : Постанова Правління національного банку України від 12.11.2003 № 492 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
23. Про затвердження Положення про порядок реєстрації випуску (випусків) акцій при заснуванні акціонерних товариств : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.05.2014 № 692 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
24. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
25. Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного суду України від 24.10.2008 № 13 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

26. Порядок укладання Договору про обслуговування випусків цінних паперів / Відомості Національного депозитарію України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://csd.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2973&Itemid=92&lang=ua.
27. Єдиний державний реєстр юридичних осіб // [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2018/ks_opfg/ks_opfg_0918.htm. – 02.10.2018 р.
28. Акімова Н.С. Обліково-аналітичні аспекти основних операцій акціонерного товариства : теорія і практика : монографія / Н.С. Акімова, О.О. Говоруха, О.В. Топоркова. – Х. : ХДУХТ. – 2016. – 305 с.
29. Алексеева О.Є. Члени наглядової ради акціонерного товариства : особливості взаємовідносин із акціонерним товариством / О.Є. Алексеева // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 23-27.
30. Бігняк О.В. Напрями вдосконалення корпоративного управління в аспекті захисту корпоративних прав учасників корпоративних відносин / О.В. Бігняк // Часопис цивілістики. – 2016. – № 22. – С. 46-50.
31. Блащук М. Формування статутного капіталу товариств в Україні та за кордоном / М. Блащук // 66-та студентська науково-технічна конференція. Секція "Економіка і менеджмент" : збірник тез доповідей / Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – С.168-170.
32. Бондар В. Переважні права в акціонерному товаристві та способи їх захист / В. Бондар // Вісник КНУ ім. Т.Г.Шевченка. – 2011. – № 89. – С. 95-99.
33. Бровченко Т.І. Правова природа договорів про створення господарського товариства / Т.І. Бровченко // Теорія і практика правознавства. – 2013. – № 2 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/5866/1/Brovchenko.pdf>.

34. Бурдак Т.І. Юридична природа корпоративного права та корпоративних відносин в Акціонерних товариствах / Т.І. Бурдак // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 3. – С. 170.
35. Васильєва В.В. Джерела корпоративного права / В.В. Васильєва // Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р., м. Івано-Франківськ). – 2014. – С. 169-177.
36. Веремієнко А.С. Зміни до законодавства «Про акціонерні товариства» та їх вплив на сферу спільного інвестування в Україні / А.С. Веремієнко // Інвестиції : практика та досвід. – 2016. – № 23. – С. 58-61.
37. Вінник О.М. Акціонерне товариство: Навчальний посібник // За ред. проф. В.С. Щербини. К. : – Атіка, 2000. – 544 с.
38. Вінник О.М. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства» / О.М. Вінник. К.: – 2009. – 312 с.
39. Вінник О.М. Правове регулювання корпоративних відносин : проблема оптимізації / О.М. Вінник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2016. – № 4 (87). – С. 118-126.
40. Волик І.М. Управління акціонерними товариствами: участь акціонерів / І.М. Волик // Вісник України академії банківської справи. – 2000 – № 1 (8). – С. 73-74.
41. Гарагонич О.В. Корпоративне право: навчальний посібник / О.В. Гарагонич, С.М. Грудницька, Е.Е. Бекірова, Ю.М. Бисага [та ін.]; за заг. ред. О.В. Гарагонича, С.М. Грудницької. К. : Видавничий Дім «Слово». – 2014. – 344 с.
42. Гарагонич О.В. Корпоративна природа правовідносин між акціонерним товариством і суб'єктами, які виконують функції його органів / О.В. Гарагонич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017 – № 42. – С. 109-114.

43. Гарагонич О.В. Формування статутного капіталу акціонерних товариств / О. В. Гарагонич // Вісник Академії адвокатури України. – Т. 12. – № 3 (34). – 2015. – С.30-38.
44. Господарське право України : підручник у 2 ч. / О. Б. Андрєєва, Ю. М. Жорнокуй, О. П. Гетманець та ін. Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ. – 2014. – Ч. 1. – 340 с.
45. Грідчіна М. Управління фінансами акціонерних товариств : навч. посібн. / М. Грідчіна. К.: – А.С.К. – 2005. – 384 с.
46. Грицино О.М. Управління резервним капіталом на підприємствах України / О.М. Грицино // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 13. – Ч. 2. – 2015. – С. 124-127.
47. Гришина І.І. Суб'єктивні підстави відповідальності акціонерних товариств як учасника акціонерних правовідносин / І.І. Гришина // Форум права. – 2016. – № 4. – С. 84-89.
48. Грудницька С. М. Правова природа установчого договору акціонерного товариства / С. М. Грудницька, В. І. Татков // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. ст. Донецьк. – 2000. – № 1. – С. 178-188 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13169/1/Grudnytska_Tatkov_178-188.pdf.
49. Грудницька С.М. Сутність і поняття установчого договору / С.М. Грудницька // Вісник академії адвокатури України. – 2010 – № 3 (19). – С. 50-57.
50. Глух А.М. Особливості функціонування акціонерних товариств та їх діяльність у призмі нового законодавства / А.М. Глух // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2018. – № 1. – С. 104-107.
51. Долинська В.В. Уніфікація правового регулювання имущественных отношений в гражданском и корпоративном законодательстве / В.В. Долинская // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – № 929. – С. 32-36.

52. Євтушевський В.А. Корпоративне управління: Підручник / В.А. Євтушевський // К.: Знання. – 2006. – 400 с.
53. Ємченко Н. ПрАТ - ПАТ, або Пару слів про закон про акціонерні товариства / Н.Ємченко // Економічна правда. – 2016 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/04/18/589875>.
54. Єрмова М.Р. Проблеми юридичної відповідальності акціонерів в акціонерних правовідносинах / М.Р.Єрмова // Форум права. – 2017. – № 1. – С. 45-51.
55. Жмурко Н.В. Економічний зміст та особливості функціонування акціонерних товариств держави / Н.В. Жмурко, І.В. Середницька // Молодий вчений. – 2016. – № 12 (39). – С. 743-746.
56. Жорнокуй В.Г. Здійснення права участі в управлінні господарським товариством / В.Г. Жорнокуй // Право і безпека. – 2014. – № 4. – С. 187-192.
57. Жорнокуй В.Г. Про проблему визначення місця немайнових прав учасників господарських товариств у системі цивільного права / В.Г.Жорнокуй // Право та інновація. – 2015 – № 4 (12). – С. 51-57.
58. Жорнокуй Ю.М. Цивільно-правова природа корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук / Ю.М. Жорнокуй. – Харків. – 2016. – 476 с.
59. Задихайло Д.В. Корпоративне управління : навч. Посібник / Д.В. Задихайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова. – Х. : – Еспада. – 2003. – С. 90
60. Зеліско А.В. Модельний статут юридичних осіб приватних підприємств: деякі аспекти впровадження у законодавство / А.В. Зеліско // Держава і право. – 2010 –№ 56. – С. 251-255.
61. Іванова А.С. Особливості становлення та розвитку акціонерних товариств в Україні / А.С. Іванова, С.В.Ковтун, Н.Г.Пігуль // Економіка і суспільство. – 2017 – №10. – С. 256-261.

62. Іванова О.Ю. Формування конкурентних переваг акціонерного товариства за рахунок введення корпоративного секретаря / О.Ю. Іванова, В.І.Лаптев // Харківський національний економічний університет. – 2009. – С. 183-185.
63. Кадацька А.М. Сутність власного капіталу підприємства / А.М. Кадацька // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2014 – № 4 (59). – С. 153-156.
64. Карнаух Т. На шляху до державної реєстрації: правова природа установчих документів акціонерного товариства / Т. Карнаух // Закон і бізнес. – 2000. – № 23. – С. 28.
65. Качановський Р. Акціонерні товариства: нові законодавчі зміни / Р. Качановський. – 2018 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://protocol.ua/ua/aktsionerni_tovaristva_novi_zakonodavchi_zmini/.
66. Козак В. Г. Аналіз фінансового стану акціонерного товариства / В.Г. Козак, Г.Я. Козак // Аграрна наука. – 2000. – 172 с.
67. Кологойда О.В. Припинення корпоративних відносин як дисциплінарно-господарська санкція та форма корпоративної відповідальності / О.В. Кологойда // Право та інновації. – 2016. – № 3 (15). – С. 16-22.
68. Колосов Р. Поняття та зміст корпоративних правовідносин: теоретико-правовий аспект / Р. Колосов // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 8. – С. 35-38.
69. Корпоративне управління: конспект лекцій / за ред. Кудінової М.М // ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – Харків. : – 2012. – С.102.
70. Корпоративне управління : підручник. / І.А. Ігнат'єва, О.І. Гарафонова // К. : «Центр учбової літератури». – 2013. – 600 с.
71. Костова Н.І. Договір про створення акціонерного товариства / Н.І. Костова // Часопис цивілістики. – 2015. – № 18. – С. 105-108.
72. Костова Н.І. Правове регулювання статуту акціонерного товариства / Н.І. Костова // Часопис цивілістики. – 2013. – № 15. – С. 76-80.

73. Костова Н.І. Функціонування статутного капіталу акціонерного товариства / Н.І. Костова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2012. – № 4. – С. 86-90.
74. Кравчук В.М. Відкликання голови виконавчого органу товариств / В.М. Кравчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 4. – С. 56-64.
75. Кравчук В.М. Корпоративне право: Науково-практ. коментар законодавства та судової практики / В.М. Кравчук // К. : Істина. – 2005. – 720 с.
76. Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: Монографія / В.М.Кравчук // Львів : Край. – 2009. – 464 с.
77. Крат В. І. Переважні права: цивільно-правовий аспект : дисертація канд. юрид. наук / Крат В.І. // Х. : – 2008. – 218 с.
78. Лаптев В.І. Дослідження системи органів управління акціонерного товариства / В.І. Лаптев // Проблеми економіки. – 2012 – № 1. – С. 55-59.
79. Лебідь В.І. Господарське право: навчальний посібник,- 2-ге видання допов. і перероб / В.І. Лебідь, Н.О.Можаровська, Л.Л. Нескороджена // К.: Алерта. – 2014. – 416 с.
80. Лукач І.В. Щодо перспективи існування засновницького договору в акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю / І.В. Лукач // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016.– Т. 1. –№ 39. – С. 93-96.
81. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія та практика : Підручник / М. П. Мальська, Н. Л. Мандюк, Ю. С. Занько // К.: Центр учбової літератури, 2012. – 360 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/15060913/menedzhment/vikonavchiy_organ_aktsionernogo_tovaristva.

82. Несинова С.В. Господарське право України: Навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Несиної // К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 564 с.
83. Нусінова О.В. Особливості функціонування наглядової ради акціонерного товариства / О. В. Нусінова, І. О. Лебідь // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2013. – № 24. – С. 30–33.
84. Пальчук П.М. Корпоративне право: навч. посіб. / П.М. Пальчук // К.: Київський національний торговельно-економічний університет. – 2014. – 268 с.
85. Паплик О.В. Право акціонерних товариств на обрання незалежного директора / О.В. Паплик // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – № 22. – С. 133-136.
86. Перелік документів для відкриття рахунку для оформлення статутного фонду (статутного або складеного капіталу, пайового або неподільного фонду) юридичним особам – резидентам / Відомості Platinum Bank. – 2018 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.platinumbank.com.ua/upload/files/RKO%20statut.pdf>.
87. Пермінова С.О. Особливості внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу акціонерного товариства / С.О. Пермінова, Ю.С. Глушко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016.– Ч. 2. – № 21. – С. 89-92.
88. Пилипко Ю. Порядок повідомлення учасників товариства про проведення загальних зборів / Ю. Пилипко // Підприємництво, господарство і право. – 2016. –№ 11. – С. 33-38.
89. Положення про дирекцію Приватного акціонерного товариства «Славутський солодовий завод». – 2017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://malthouse.km.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=307:1&catid=40:pologenia1&Itemid=81.

90. Попадинець Г. Проблемні питання правового статусу органів управління акціонерними товариствами / Г. Попадинець // Навчально-науковий інститут права і психології Національного університету «Львівська політехніка». – 2017. – с. 395 – 400.
91. Попов О. Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління : монографія / О. Попов // – Х. : – ВД «ИНЖЕК». – 2009. – 360 с.
92. Постанова Вищого Господарського суду України від 14.03.2017 № 910 / 8796 / 16 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65345339>.
93. Постанова Вищого Господарського суду України від 14.11. 2017 № 912 / 4262 / 16 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70320967>.
94. Рибачковський К.Е. Правова природа інституту акціонерних товариств / К.Е. Рибачковський // Право і суспільств. – 2014. – Ч. 2. – № 6-1. – С. 54-58.
95. Рішення Господарського суду Волинської області від 26. 04. 2017 № 903 / 270 / 17 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66262897>.
96. Сегеда С. Що треба знати про акціонерні товариства: навчальний посібник / С. Сегеда, О. Татаревський // Юридична абетка підприємця. – К.: – 2007. – С.86.
97. Сидоренко Л.О. Бухгалтерський облік як основа інформаційного забезпечення управління акціонерним товариством / Л.О. Сидоренко // Кіровоградський національний технічний університет. – 2007. – С. 284-287.
98. Сітенко О.Б. Господарська діяльність Акціонерних товариств: правовий аспект / О.Б. Сітенко // Правова держава. – 2010. – № 21. – С. 526-532.

99. Смітюх А. В. Корпоративне право у схемах : навчальний посібник / А. В. Смітюх // Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса. : – 2017. – 322 с.
100. Смітюх А. В. Щодо класифікації корпоративних прав, їх суб'єктів та корпоративних правовідносин / А. В. Смітюх // Правова держава. – 2016. – С. 94-100.
101. Смітюх А. В. Щодо співвідношення категорій «право на участь у товаристві», «права учасника господарського товариства», «корпоративні права» / А. В. Смітюх // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2014. – Т. 1. – № 1/1. – С. 148-149.
102. Спасибо-Фатєєва І. В. Правова природа корпоративних відносин / І. В. Спасибо-Фатєєва // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 5. – С. 87–99.
103. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр./ І. В. Спасибо-Фатєєва // Х. : – Золоті сторінки. – 2012. – 696 с.
104. Стригуль Л. С. Власний капітал акціонерного товариства: особливості формування та обліку / Л. С. Стригуль, К. О. Панчеха // Національний технічний університет «ХПІ». – Х. : – 2014. – С. 52-54.
105. Татьков В. І. Правова природа, склад і зміст установчих документів акціонерного товариства : дисертація канд. юрид. наук / В. І. Татьков // НАН України. Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк. : – 2003. – 180 с.
106. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб-ник. / О. О. Терещенко // К.: Київ. нац. торг.-економ. ун.-т. – 2003. – 554 с.
107. Тихончук Р. Г. Державно-правове регулювання акціонерної форми господарства : дисертація на здобуття кан. наук з держ. управ / Р. Г. Тихончук // Одеський регіональний інститут державного управління. – 2016. – С. 193.

108. Туркот О.А., Рурак В.С. Щодо джерел і порядку формування статутного капіталу акціонерного товариства / О.А.Туркот, В.С. Рурак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 4. – С. 153-161.
109. Ханієва Ф. Порядок внесення вкладу до господарського товариства / Ф. Ханієва // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 12. – С. 69-74.
110. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти : навч. посіб. / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук // К. : Центр учбової літератури. – 2014. – 276 с.
111. Цікало В. Окремі питання набуття, зміни та припинення прав учасників господарських товариств / В.Цікало // Вісник Львівського університету. – 2017. – № 64. – С. 151-165.
112. Цікало В. Умови здійснення права акціонерів на викуп акції з ініціативи товариства / В. Цікало // Підприємництво, господарство і право. – 2018. – № 3. – С. 25-30.
113. Черненко О.А. Модельний статут як установчий документ суб'єкта господарювання / Проблеми правового забезпечення підприємництва в Україні. – 2016. – С. 154-157.
114. Шевченко Г.М. Проблеми реалізації переважного права акціонера ЗАТ та приватного акціонерного товариства на придбання акцій, що відчужуються іншими акціонерами / Г.М. Шевченко // Держава і право. – 2009. – № 44. – С. 369-375.
115. Шевчук О.Р., Ментух Н.Ф. Корпоративний секретар у системі управління акціонерним товариством: зарубіжний досвід правового регулювання / О.Р. Шевчук, Н.Ф. Ментух // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 120-122.
116. Штерн Г.Ю. Корпоративне управління: Навч. посібник / Г.Ю. Штерн // Х.: ХНАМГ. – 2009. – 278 с.

117. Щербина О.В. Правове становище акціонерів за законодавством України : Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / О.В. Щербина. – 2000. – 14 с.
118. Яремова І.В. Момент виникнення права власності на цінні папери / І.В. Яремова // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С. 223-227.